

HØGSKULEBYGGET

Aleinegang

Dei vil helst gå vidare aleine. Men regjeringa har gjort vegen vanskeleg for små høgskular.

Side 14–19

Dei glasaktige blikka

FOTO: STORTINGET

Vald eller tilsett rektor? Flat eller differensiert fordeling av tid til forskning og undervising? Eg har sett tomheiten i augo til politikarane når forskingspolitikken vert vanskeleg, og det finst gode argument på bae sider. Det finst nokre velorienterte politikarar med interesse og ansvar for forskning og utdanning, men kva kan nå gjennom til generalistane? Avstanden mellom UH-sektoren og utviklingsstaden til politikarane er stor. Når det i tillegg er stor avstand mellom den overordna UH-sektoren og forskarkvardagen, kan ein spørje seg: Kva ved tilhøva til forskarane og dei andre tilsette når gjennom til politikarane? Og i neste omgang: Korleis verkar det tilbake på den enkelte og forskingsmiljøa når politikarane fattar vedtak på makronivå?

11. juni skal Stortinget etter planen handsame stortingsmeldinga *Konsentrasjon for kvalitet*. I meldinga freistar regjeringa å svare på korleis ein best kan innrette det norske landskapet av høgskular og universitet for å styrke forskning og høgare utdanning. Det viktigaste svaret til regjeringa er *fusjonar*. At konsentrasjon er eit gode, kjenner vi frå tidsånden, frå urbaniseringa som finn stad, frå regjeringas politikk på andre område. Kva slags universitet og høgskular vi skal ha, kor store dei skal vere og kor dei skal ligge er i seg sjølv ei sak av nasjonale dimen-

Forskinspolitikken er så abstrakt at generalistane må melde pass.

sjonar. Forskinspolitikken burde vere ein del av den langsiktige nasjonsbygginga: Korleis bygger vi best opp ein UH-sektor som bidreg til å gjeve oss noko å leve for, leve av og halde velferdsstaten oppe?

Kva struktur på institusjonane som gjev best forskning og høgare utdanning er eit avansert spørsmål å svare på. Kjernen i forskingspolitikken er så abstrakt at generalistane må melde pass. Men saka overlappar eller grensar til mange andre politikkfelt. Her er nokre av dei, og enkelt døme på problemstillingar: distriktspolitikk (kor skal vi ha intelligente arbeidsplassar?), næringspolitikk (kva slags fagmiljø etterspør næringslivet i ein bestemt region å ha rundt seg?), økonomisk politikk (korleis får vi mest att for pengane?), miljøpolitikk (korleis kan forskinga gje oss reiskapar til å avgrense klimaendringane?). Dei tilgrensande felte er både gyldige og viktige, men det er eit problem at forskingspolitikken møter så hard konkurranse

frå tydelegare politikkfelt at han risikerer – i urimeleg grad – å verte underordna andre omsyn.

Kva står så på spel for den vanlege tilsette? Forskerforum har formidla og problematisert nokre, men på langt nær alle moglege aspekt. Her er nokre av dei:

- medverknad. Vil universitets- og høgskuledemokratiet fungere godt nok til å gje dei tilsette eit reelt ord med i laget om utforminga av ein ny organisasjon?
- tid til forskning og undervising. Korleis skal eventuelt ulike fordelingsprinsipp ved institusjonane samkøyrast når dei går saman?
- tidssluk. Korleis få tid og krefter til det ein eigentleg skal drive med når omstillingane tek overhand?
- fagleg utvikling. Tilhøyrer ein eit felt som vert styrkt gjennom ei samanslåing, eller vert ein marginalisert?
- ulike kunnskapstradisjonar. Profesjonsutdanningane utgjer kjernen ved fleire av høgskulane. Korleis vert den praksisnære kunnskapen verdsett ved eit universitet?

Og dette er berre nokre av problemstillingane for *forskarane*. Korleis fusjonar påverkar arbeidsdagen til teknisk-administrativt tilsette tek vi for oss i ein eigen artikkel i dette bladet. Denne gruppa skal syte for at organisasjonen fungerer medan dei ulike delane smeltar saman, og då må ein heilt ned til data- eller reknskapssystem som må kommunisere. Ei av kjeldene frå NTNU reknar med at det tek lang tid å samorganisere universitetet med tre høgskular frå neste år. Ho fortel at omstillinga i 1996 – då Universitetet i Trondheim vart til NTNU – framleis er merkbar.

Du generelle politikar, med glasaktig blikk. Kan slikt nå fram til deg? No tek Forskerforum på papir sommarferie, og vi viser til nettutgåva Forskerforum.no.

Så let eg spørsmålet henge i lufta.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

14: Kjerringer mot strømmen

Flere av de mindre høyskolene ønsker å fortsette alene og trosser fusjonspresset. Skrekken er å ende opp som en universitetsfilial. Vil de klare å stå imot?

22: Den lykkelige naveren

Kjønnsforskeren Sanna Sarromaa er landets mest profilerte arbeidsløse akademiker. – Mange synes at jeg er finsk og eksotisk, og noen mener jeg er gal, men det er jo fordi de er døler, sier hun.

26: Akkurat her og nå

Menneskene har til alle tider søkt innover, for å komme nærmere seg selv eller gud. Prosjektet *Meditasjonens kulturhistorie* favner både kroppens og sjelens nytte av meditasjon.

4: Fusjonssmerter

De teknisk-administrativt ansatte tar mye av støyen når institusjoner fusjonerer. Nå venter nye, krevende runder.

6: Dette bør du tjene

Vi har SSBs fasit, men den er få fornøyd med.

8: – Tariffhopping

Stadig flere virksomheter melder seg ut av Virke og inn i Spekter eller NHO. – Tariffhopping, sier Unio og frykter for pensjonsavtalene.

9: Hvem skal konservere?

KODE – Kunstmuseene i Bergen, har lagt ned hele konserveringsavdelingen. – En hårreisende avgjørelse, mener konservator ved Anno museum.

10: Slåss for enekontor

Ved Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin sitter alle i åpent landskap. Stadig flere steder er det kamp om å beholde cellekontorene.

LES OGSÅ

29: Tilbakeblikk

30: En herregårdssaga

34: Bøker

36: Kronikk

38: Gjesteskribent

40: Debatt

41: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 6/2015 – 47. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no

JOURNALISTER: AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no, JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

ELIN REKDAL MÜLLER, elin.rekdal.muller@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 900 43 282, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Håvard Nesbø. Trykk: Krona Trykk.

ISSN 0800-1715. Opplag: 19150

– MERKER SLITASJE ALLEREDE

Fusjoner går hardt utover administrativt ansatte. Den kommende NTNU-fusjonen er allerede en påkjenning.

De teknisk-administrativt ansatte står i første-linjen i fusjonsprosesser. Nye rutiner, systemer og regler skal håndteres i tillegg til faste oppgaver.

– Administrasjonen representerer ofte kontinuiteten og limet i organisasjonen. Det må vi også være ved omstillinger, men jeg frykter det blir mer uro. Vi merker fortsatt omstillingen fra 1996, da NTNU ble opprettet. Det er 20 år siden, så dette vil nok ta en stund, mener Kjersti Forbregd, rådgiver ved SVT-fakultetet ved NTNU. Hun er også leder for Forskerforbundets fagpolitiske forening for teknisk-administrativt ansatte (TA-ansatte).

Tilsetningsstopp

I 2016 skal NTNU fusjonere med høyskolene i Gjøvik, Sør-Trøndelag og Ålesund.

– Vi merker slitasje i administrasjonen her

på fakultetet. Fusjonsprosessen foregår parallelt med vanlige gjøremål, og det er vanskelig å få tid til den daglige donten, sier hun.

Belastningen merkes særlig ved at det ikke foretas nyansettelser.

– Det er innført tilsetningsstopp i fusjonsperioden. Når folk slutter, blir det ikke ansatt en erstatter. Dette gir stor slitasje på dem som sitter igjen. Det kan hende at vi er nok ansatte når fusjonen er gjennomført, men slik er det ikke nå, sier hun.

Uavklart høst

Mye ved er den forestående fusjonen er ennå uavklart.

– Det virker som veien blir til mens man går. Vi forstår at ledelsen ikke kan informere hele tiden, men vi vet ingenting om hvordan høsten vil bli ennå, sier Forbregd. Hun er spent

på hvordan forskjellige rutiner og systemer skal sys sammen.

– I det daglige kan vi imidlertid ikke tenke på dette. Vi skal ta opp studenter, vi skal betale ut lønn og arrangere disputaser. Men at vi har noen slitsomme år foran oss, er jeg ikke i tvil om, sier hun, og understreker at de fleste likevel er positivt innstilt på å bidra i prosessen.

Forbregd håper de ansatte ved både NTNU og høyskolene får delta i utviklingen av den nye organisasjonen.

– De signalene jeg har fått fra våre medlemmer ved nye Høgskolen i Akershus (HiOA) og UiT – Norges arktiske universitet, er at man må være tydelig på hva slags fusjon det er. Er det en fusjon mellom likeverdige partnere der alle ansatte blir tatt med på prosessen, eller er det én institusjon som styrer over de andre? Forventningene ble skrudd opp da det ble annon-

FOTO: ANSEL KJÆR VINDNES

■ – Administrasjonen jobber for at forskerne skal merke minst mulig, sier Anne Margrethe Kristiansen ved Afi.

sert at fusjonen mellom Høgskolen i Akershus og Høgskolen i Oslo var mellom likeverdige partnere uavhengig av kjøttvekta, men det viste seg å bli vanskelig da beslutningene skulle tas, sier hun.

Skjermer forskerne

Også TA-ansatte ved forskningsinstitutt som fusjonerer, er under press. Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) ble i fjor en del av HiOA.

– Administrasjonen jobber for at forskerne skal merke minst mulig. De skal ikke bli belemet med masse byråkrati eller nytt reglement, men kunne hente ut godene ved å komme i større fagmiljø. Da er det mye press på administrasjonen som har fått en stor omlegging av verktøy, rutiner og regler, sier økonomi- og administrasjonssjef ved Afi, Anne Margrethe Kristiansen.

– Som et statlig AS hadde vi et begrenset regelverk å følge og veldig stor grad av frihet. Men høgskolen er mål- og regelstyrt, samt veldig budsjettstyrt. Det harmonerer ikke så bra med oppdragsinstituttene som er markedsorienterte og trenger fleksibilitet og konkurransekraft, sier hun.

Skyggeregnskap

– Som institutt er vi helt avhengige av å være resultatstyrt og ikke budsjettstyrt. Vi får kun hver femte krone fra basisfinansieringen. Hoveddelen må dekkes fortløpende, og vi må derfor vite resultatet hver måned. Det skaper utfordringer i et høgskolesystem som rapporterer hvert tertial. Statens regnskapssystemer er innrettet mot en budsjettstyring hvor man er fullfinansiert, og handler om hvordan man forvalter ressursene gjennom året, ikke hvor mye inntekter man klarer å skaffe, sier Kristiansen.

Afi har derfor måttet opprette skyggeregnskap for å få oversikt.

– Vi kunne ikke beholde vårt prosjektstyrings- og regnskapssystem. Vi mente vi kunne gitt høgskolen informasjonen de trengte. Men det gikk ikke, for Riksrevisjonen krever at alt må føres i ett hovedsystem. Da får vi skyggeregnskaper, noe som skaper treghet i arbeidet, sier hun.

Ansettelse av forskere og opprettelse av nye prosjekter er andre eksempler på rutiner som tar lengre tid enn før fordi UH-loven og høgskolens regelverk medfører flere formaliteter.

– Vi risikerer å miste viktige personer vi gjerne skulle hatt. Men det positive ved å være en del av høgskolen er at vi får mer kvalifiserte søkere, sier hun.

I tillegg gjør skolens støtteapparat det enklere å sette i gang internasjonale forskningsprosjekt. Det har også blitt lettere å få ja på enkelte ønsker som går utover høgskolens standardløsninger.

God opplæring

Hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved HiOA, Morten G. Kielland, bekrefter Kristiansens bilde av situasjonen.

FOTO: SIRI LUNDSTAD

■ – Det er ikke satt av ekstra tid til opplæring, sier hovedtillitsvalgt Morten G. Kielland ved HiOA.

– Det har blitt mange nye systemer å forholde seg til for alle, hvilket betyr merarbeid. Høgskolens systemer er annerledes enn instituttene. Det er også slik at høgskolen er pålagt å ha en del systemer man ikke behøver i en mindre organisasjon, sier Kielland.

De nye systemene har ført til økt behov for opplæring.

– Høgskolen har en god ordning for opplæring. Men det tar tid, og det er ikke satt av ekstra tid til dette, sier han.

Det fins både tap og gevinster ved en sammenslåing, mener Kielland. En gevinst for de administrativt ansatte har vært større faglig felleskap. Kristiansen ved Afi framhever at fusjonen også har gitt tilgang til spisskompetanse innen administrative områder som instituttet før ikke hadde.

Når man er flere om oppgavene, er man også mindre sårbar, påpeker Kielland. Men et større miljø gir også flere nivå å forholde seg til.

– De administrativt ansatte ved instituttene som tidligere arbeidet direkte med Norges forskningsråd, har ikke lenger denne kontakten. Den går nå via høgskolens FoU-seksjon, noe som betyr at saksgangen tar lengre tid, sier han.

Beholder jobben

I tillegg til å styrke fagmiljøene er et av målene med en fusjon gjerne å oppnå stordriftsfordele, blant annet gjennom færre administrativt ansatte. Det kan bli vanskelig, mener Forbregd ved NTNU.

– Jeg har ikke hørt noen som tror at det blir færre administrativt ansatte når organisasjonen blir større. Det er et knekkpunkt når det gjelder informasjonsflyt og antall ansatte i en faggruppe. Dersom man når et visst antall, må det inn en ny administrasjon på det nivået, sier

hun og viser til forskning gjort på fusjoner av store organisasjoner, spesielt de gjennomførte universitetsfusjonene i Danmark.

– Vi vil nok derfor få flere administrativt ansatte og flere mellomledere.

Ved nye HiOA har det ikke vært signalisert nedbemanning av administrasjonen. Ingen TA-ansatte skal miste jobben.

– Det har vært sagt ettertrykkelig at ingen skal sies opp. Hvis instituttene opplever sviktende inntekter, vil de likevel kunne rammes av nedbemanning. Etter fusjonen har instituttene fått en «fredningsperiode» på inntil fem år, hvor minst mulig skal endres. Etter fredningsperioden er det imidlertid åpent for eventuell omstrukturering, sier Kielland.

♦ AV ELIN REKDAL MÜLLER

Kort oppsummert

Konsekvenser av fusjoner for administrativt ansatte

Utfordringer:

- økt uro
- nye systemer, regler og rutiner
- mer byråkrati
- ingen ekstra ressurser
- mindre medbestemmelse
- geografiske avstander

Gvinster:

- større fagmiljø
- mindre sårbar
- opplæring og oppfølging
- bedre støttefunksjoner sentralt
- mer kvalifiserte søkere

FORSKERE SAKKER AKTERUT

– Ingen blir professor for å bli rik, sier professor.

– Dette er ganske alvorlig, sier Hilde Gunn Avløyp.

Generalsekretæren i Forskerforbundet blir ikke oppløftet av statistikken foran seg. Tallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser lønnsutviklingen i universitets- og høyskolesektoren (UH) de siste fem årene. I perioden har samtlige grupper hatt en lavere lønnsutvikling enn snittet for staten.

Mens statsansatte ifølge SSB i snitt hadde en lønnsvekst på ca. 21 prosent fra 2009 til 2014, har flere av de sentrale forskergruppene ligget flere prosentpoeng under. Universitets- og høyskolelektorene og førsteamanuensisene har rykket opp 15–16 prosent, mens professorene har hatt en økning på knappe 15 prosent. (se tabell). Det gir en gjennomsnittlig profesorslønn på 754 800 kroner i 2014.

– Nedslående

– Dette kan vi ikke være fornøyde med. Det

kan jeg heller ikke skjønne at regjeringen kan være når de vil satse på forskning og på å bygge eksellente fagmiljøer, sier Avløyp.

Årets mellomoppgjør gir neppe nok til å rette opp noe etterslep for ansatte i universitets- og høyskolesektoren, med en total ramme på 2,7 prosent. Siden hoveddelen av årets oppgjør allerede var satt i effekt i løpet av 2014, kunne den jevne statsansatte regne med å få 0,19 prosent høyere lønn fra 1. mai i år.

Hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo, Kristian Mollestad, har tatt del i lønnsforhandlingene som medlem av Unios forhandlingsutvalg for det statlige tariffområdet siden 2010. Han mener statistikken bekrefter et kjent bilde.

– Det er nedslående, men bekrefter også det vi har sagt i alle oppgjørene i denne perioden, som vi har hatt problemer med å få gjennomslag for: Våre grupper kommer dårlig ut. Dette

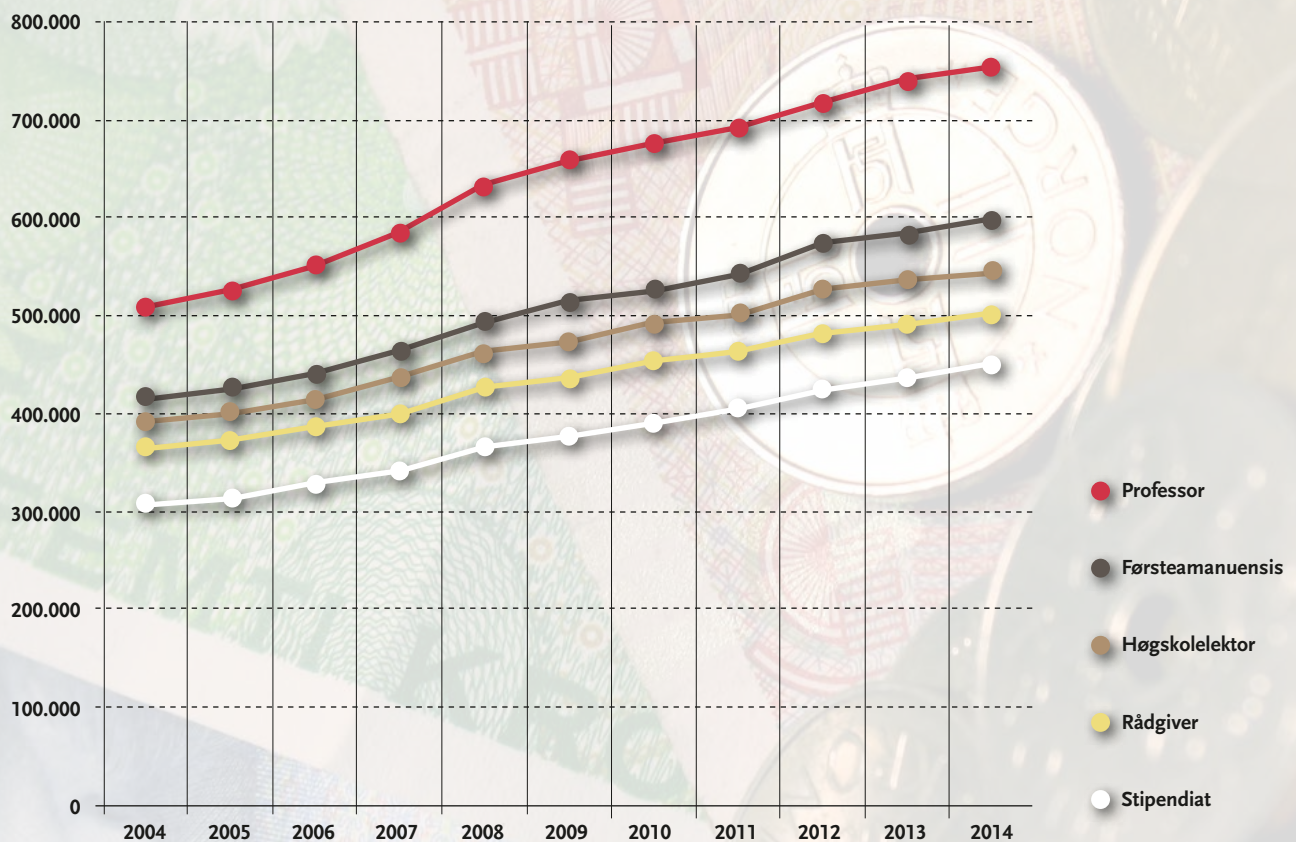
viser med all tydelighet at justeringsforhandlinger er nødvendige, og at lokale arbeidsgivere må bli flinkere til å gi riktig lønn.

Professorinflasjon

Strukturelle endringer kan også ha bidratt til å senke enkeltgrupper de siste årene. Det kan innebære at gjennomsnittet ikke nødvendigvis er så gjennkjennelig for ansatte i hver enkelt gruppe, påpeker Torbjørn Eika, forsker i Statistisk sentralbyrå.

– Når man sammenlikner nivået mellom to årstall som i dette tilfellet, må man huske at økningen i gjennomsnittslønnen kan ha mange årsaker. For eksempel vil lønnsveksten trekkes ned hvis det er kommet flere yngre folk med lite ansiennitet og lav utdanning til den gruppen man ser på. Tilsvarende vil det trekke lønnsveksten opp hvis det blir relativt sett flere høykompetente i en gruppe, for eksempel fordi

Årslønnsvekst utvalgte grupper

■ De siste ti årene har professorer hatt en bedre lønnsutvikling enn mange andre, men den har dabbet av de siste fem årene.

nedbemanning fører til at folk med lav utdanning slutter, forklarer han.

Samtidig foreslår Eika en teoretisk mulighet for at lønnsveksten for akkurat professorene er noe lavere enn snittet i staten. Antallet professorer har økt med 34 prosent de siste ti årene, til ca. 3500.

– Det har blitt mange flere universiteter, og jeg vil tro at det har vært en kraftig økning i antall professorer. Det kan ha medvirket til at kompetansenivået til gjennomsnittsprofessoren, og dermed lønnsveksten for gruppen, er blitt redusert.

– Markedet fungerer ikke

At professorinflasjon påvirker lønnen, er reelt, mener professor ved Universitetet i Oslo, Tor-kell Brekke, som er tilknyttet den konservative tenketanken Civita som leder av Civita-akademiet.

«Norge er blant landene med aller høyest andel av ansatte i toppstillinger og færrest i mellomstillinger. [...] Det er grunn til å merke seg at norske akademiske lønninger kom ut som nest dårligst av alle de 28 landene», skrev Brekke i et Civita-notat tidligere i år. Han refererer til en studie fra 2012 som sammenlikner akademiske stillinger og lønninger i 28 land.

– Jeg synes at norske forskere blir lønnet for lavt, spesielt i toppen av hierarkiet. Personlig mener jeg ikke 750 000 kroner er en lav lønn, men den er litt for lav. I de sammenlikninger som er gjort med andre land, kommer Norge veldig langt ned når det gjelder professorlønninger. Men det er vanskelig å gjøre noe med, fordi vi er så mange professorer, sier Brekke.

– Er det urettferdig at høy forskerkompetanse ikke lønnes høyere, eller er det bare en konsekvens av markedet man må godta?

– Jeg tror urettferdighet er feil ord, men jeg tror også det er naivt å tro at det bare er markedet som styrer. Hadde markedet virket, hadde jeg hatt mye høyere lønn selv. Jeg har flere ganger hatt muligheten til å få andre jobber, både i og utenfor universitetssektoren. Men det har ikke hatt noen kraft når jeg har bedt om høyere lønn ved UiO. Jeg har også bekjente som har gjort det samme, men som har sagt opp fordi ledelsen har sagt nei.

Ved Universitetet i Tromsø spør professor Curt Rice seg om lønn egentlig er så viktig. Den påtroppende rektoren ved Høgskolen i Oslo og Akershus har opphav fra USA, og ser med blide øyne på den norske lønnsstrukturen.

– Ingen velger å bli professor fordi de ønsker å tjene seg rik på det, men de må oppleve at de har en rettferdig lønn. Samtidig er det aspekter ved jobben jeg ikke ønsker å sette en prislapp på, som frihet og det å jobbe med ungdommen. Men bevars, det må jo være en rettferdig lønn, sier Rice.

– Som amerikaner som har slått seg ned i Norge, registrerer jeg at flate lønnsstrukturer er en del av det norske verdigrunnlaget, og det henger sammen med at det er lite fattigdom og lite ekstrem rikdom. Når jeg sammenlikner

FOTO: HIOA

■ – Det er aspekter ved jobben jeg ikke ønsker å sette en prislapp på, sier professor Curt Rice.

med ulikhetene som finnes i USA og kostnadene samfunnet betaler i form av fattigdom, vold og andre problemer forårsaket av store ulikheter, foretrekker jeg den norske modellen.

Kan påvirke rekrutteringen

Økonom og forsker ved Samfunnsvitenskapelig institutt, Marianne Røed, bekrefter langt på vei Rice' inntrykk, og syns selv det ikke er det spor rart at lønnsavstanden fra stipendiat til professor er kort.

– I Norge har vi en sammenpresset lønnsstruktur. De som ligger relativt lavt, tjener relativt mye. Det er en villet utvikling, som forplanter seg til ulike sektorer. Det er typisk for en del av det offentlige arbeidsmarkedet hvor disse prinsippene gjelder i sterk grad, sier Røed, som samtidig peker på at billige professorer også kan ha negative konsekvenser.

FOTO: ERIK NORRUD

■ – Jeg kan ikke skjønne at regjeringen kan være fornøyd med dette, sier Hilde Gunn Avløyp.

– Da kan det være en fare for at det påvirker rekrutteringen, og dermed nivået på professorene.

Hilde Gunn Avløyp i Forskerforbundet advarer:

– Når statistikken viser en mindrelønnsutvikling over tid, blir det vanskelig å beholde og rekruttere de beste hodene. Det er naivt å tro at man ikke konkurrerer om de beste talentene på lønns- og arbeidsforhold.

Selv om Curt Rice støtter det norske lønns-systemet, er han ikke naiv. Spesielt ikke når han selv skal bli arbeidsgiver, som HiOA-rektor med ønsker om å rekruttere internasjonalt.

– Hvis vi skal delta i det internasjonale forskningssamfunnet og rekruttere fra utlandet, har vi en vei å gå når det gjelder lønnsnivået på toppstillingene.

♦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

Gjennomsnittlig årslønn heltidsansatte i UH-sektoren*

Stilling	Årslønn 2014	%-vekst siste 5 år	%-vekst siste 10 år
■ Professor	754.800	14,6	48,5
■ Førsteamanuensis	596.400	16,4	43,9
■ Førstelektor	598.800	17,7	45,5
■ Høgskolelektor	546.000	15,5	38,7
■ Universitetslektor	530.400	15,4	46,6
■ Forsker	537.600	13,7	39,9
■ Postdoktor	512.400	11,2	36,1
■ Stipendiat	450.000	19,8	46,1
■ Seniorrådgiver	584.400	16,2	37,3
■ Rådgiver	501.600	15,2	37,7
■ Seniorkonsulent	481.200	13,9	31,9
■ Hovedbibliotekar	526.800	18,7	44,8
■ Spesialbibliotekar	454.800	16,3	40,3

* Tallene er hentet inn fra SSB av Forskerforbundet. De inkluderer avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, men ikke medregnet overtidsgodtgjøring.

– VI ER IKKE KNEBLET

Forskere ved Folkehelseinstituttet kjenner seg ikke igjen i bekymringen til Sirus-forskerne.

Det har skapt debatt at regjeringen vil innlemme Statens institutt for rusmiddelforskning (Sirus) i Folkehelseinstituttet (FHI). Flere Sirus-forskere har uttalt at de er redde for sin akademiske frihet.

– Folkehelseinstituttet gir offisielle råd til befolkningen. Innen én og samme institusjon er det et innbyrdes motsetningsforhold mellom det å gi omforente råd på vegne av et helt institutt og samtidig drive kritisk forskning. Disse to funksjonene bør splittes opp, mener Hilde Pape, forsker ved Sirus.

Hun henviser til forskere som har jobbet ved FHI, og som fant det befriende å komme til Sirus.

– Ingen her har munncurv, her kan vi si akkurat hva vi vil, og det er ingen vi trenger varsle, intet byråkrati og ingen medievakt. Forskerne gis full tillit, og ingen uttaler seg på vegne av instituttet. Det er den viktige forskjellen, mener Pape.

– **Forskere har ytringsfrihet**

– Dette er en situasjon jeg ikke gjenkjenner.

FOTO: FORSKERFORBUNDET

■ – Vi føler oss ikke kneblet, kuert eller undertrykket, sier Jan Hongslo.

Jeg opplever å være del av et forskningsmiljø med troverdighet og forskningsmessig frihet og ytringsfrihet, sier Jan Hongslo, forsker og leder av Forskerforbundet ved FHI.

– Her er det en uttalt holdning for åpenhet og diskusjon. Det sees tydelig ved at mange ansatte uttaler seg i ulike saker. Når vi uttaler oss

om saker som FHI arbeider med, oppfordres vi til å orientere våre overordnede. Det er ikke problematisk, enten vi er enige eller uenige i FHIs offisielle syn. Vi føler oss ikke kneblet, kuert eller undertrykket, sier han.

– **Alle synspunkter må fram**

Hongslo forklarer at FHI har rutiner for hvordan motsetningen mellom det å gi råd og drive kritisk forskning løses.

– Selvfølgelig kan motstridende budskap bidra til usikkerhet og redusere etterlevelsen av råd og anbefalinger. Samordning av informasjonsformidling blir derfor viktig noen ganger. Vanlig prosedyre er da at det i fellesskap utarbeides råd eller informasjon. Alle synspunkter må fram i slike prosesser.

– Er noen forskere uenige, står vi fritt til å kommunisere det til omverdenen, men da bør vi være tydelige på at vi representerer oss selv og ikke FHIs offisielle standpunkt, sier Hongslo.

♦ AV ELIN REKDAL MÜLLER

TARIFF

HOPPAR TIL SPEKTER

Nasjonalmuseet melder seg ut av Virke og inn i Spekter. – Vi kallar det tariffhopping, og vi likar det ikkje, seier forhandlingssjef i Unio.

– Hovudmotivasjonen for å melde seg ut av arbeidsgjevarorganisasjonen Virke er som regel å kome vekk frå kravet om offentlig tenestepensjon. Eg synest det er rart om det fremste museet i Noreg skulle gå inn for å kverke pensjonen til dei tilsette, seier Klemet Rønning-Aaby. Han er forhandlingssjef i Unio, hovudorganisasjonen til Forskerforbundet.

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design har nyleg vedteke å skifte arbeidsgjevarorganisasjon. Rønning-Aaby fortel at stadig fleire verksemdar innanfor helse-, utdannings- og kulturområdet melder seg ut av Virke og inn i Spekter eller NHO.

Kan ramme pensjonen

– Vi kallar det gjerne tariffhopping. Verksemdene melder seg ut av ein arbeidsgjevarorganisasjon der ein har tariff-festa offentlig tenestepensjon, og inn i ein arbeidsgjevarorganisasjon der dei ikkje har dette som plikt.

Rønning-Aaby seier at eit skifte av arbeidsgjevarorganisasjon kan gje dårlegare arbeids-

FOTO: NASJONALMUSEET

■ Nasjonalmuseet har meldt seg ut av Virke, men ikkje for å spare pengar, ifølgje leiinga ved museet.

vilkår, men ikkje nødvendigvis.

– Eg veit ikkje kvifor Nasjonalmuseet melder seg ut av Virke. Men vi ser at det ofte er vanskeleg i slike prosessar å halde ved lag den offentlege tenestepensjonen, som er ei kostnadskrevjande pensjonsordning, seier han.

Ikkje for å spare?

Astrid Aksnessæther, direktør for administra-

sjon ved Nasjonalmuseet, er ikkje med på at museet gjer dette for å unngå tenestepensjonsordninga.

– Den viktigaste grunnen er at vi kjenner større interessefelleskap med verksemdene som er organiserte i Spekter, det vil seie nasjonale kulturinstitusjonar som Den norske opera og ballett, teatera og dei store orkestra, seier Aksnessæther.

– Så det er ikkje for å spare pengar?

– Nei. Men dette med pensjonsordningar vil kome opp i alle fall, heilt uavhengig av organisasjonstilknytning, seier ho.

Ida Bronken, hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved Nasjonalmuseet, seier at leiinga ikkje har kome med signal om at skifte av arbeidsgjevarorganisasjon er eit sparetiltak.

– Dette er vi glade for. Det ville ha vore grunnleggjande feil om dei tilsette skulle ta rekninga for dei store kostnadene med å flytte til nytt museumsbygg, seier Bronken.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

– KASTAR UT EKSPERTISEN

Kunstmusea i Bergen står aleine om å kvitte seg med konservatorane sine. Andre museum tilset fleire.

– Det at KODE legg ned heile konserveringsavdelinga, vitnar om eit utdatert syn på kva ei konservatorstilling er. Ein konservator er ikkje berre ein leverandør av tenester, men har i tillegg djup kunnskap om verka i ei samling. Det er noko langt meir enn å reinse eit maleri på oppdrag, seier sjefskonservator Kari Greve ved Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design.

Det vekte oppsikt at KODE – Kunstmuseene i Bergen før jul sa opp dei faste konservatorane, dei som tidlegare vart kalla tekniske konservatorar. KODE har lagt ned heile konserveringsavdelinga, og tenestene skal setjast ut til fagpersonar utanfor huset.

– Dette er ein heilt meningslaus ting å gjere. Her snakkar vi om eit av dei største musea i landet med ei av dei flottaste kunstsamlingane, som rett og slett kastar ut ein viktig del av ekspertisen sin, seier Greve.

Einsame i Bergen

Men er dette uttrykk for ein ny trend?

– Nei, eg kjenner ingen andre museum i Noreg som har gjort noko liknande. Men i nokre land, der dei er meir avhengige av den private marknaden og har fått store nedskjeringar i kulturbudsjetta sine, har det vore ein trend. Eitt døme er Frankrike, som i høg grad driv med tenesteutsetjing av konserveringstenester.

Greve meiner musea i Noreg heller går motsett veg.

– Både Munchmuseet og Nasjonalmuseet har nyleg lyst ut nye konservatorstillinger. Eg trur dei blir einsame i Bergen om å kvitte seg med ekspertisen, og med tida vil dei oppdage at dette var ei uholdbar avgjerd. Eg trur museet vil måtte gjere om på vedtaket.

Styrkar staben

Suzette Paasche, som er administrativ direktør ved Musea i Sør-Trøndelag (MiST), er einig i at musea må ta vare på eigen kompetanse:

– Vi har eit stort ansvar for å ta vare på samlingane, og då er det viktig å ha kompetansen innanfor eigen organisasjon. Det er mogleg at Bergen har denne kompetansen utanfor museet, men slik er det ikkje i Trondheim. Kompetansen finst jo nesten ikkje i Noreg ein-gong! Ved MiST har vi måtta hente konservatorar frå andre land.

Ho fortel at MiST har styrkt konservatorstaben etter 2008, då åtte museum vart slått saman.

– Vi har større vekt på samlingsforvaltning, og i den samanhengen ser vi at museet er nøydd til å styrke staben når det gjeld teknisk konservering, seier Paasche.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

■ – Eg trur KODE vil oppdage at det var ei uholdbar avgjerd å seie opp konservatorane, seier Kari Greve.

– Eit hårreisande døme

Også konservator Vigdis Vingelsgaard ved Anno museum meiner KODE vil stå temmeleg aleine.

– Dette er eit hårreisande døme, og det vitnar om ei defensiv haldning til konservatoryrket, seier Vingelsgaard, som sit i styret for Nordisk konservatorforbund – Noreg.

Ho trur det som skjer i Bergen, er eit unn-tak.

– Vi skal likevel vere merksame på dette, for i einskilde land er det meir privat konservering enn i Noreg. Men her i landet har konserveringsavdelingane ved musea vorte bygde ut dei seinare åra, fordi musea viser større interesse for å ta betre vare på samlingane sine. Det er også ein del konservatorar som i større grad er involverte i forskingsprosjekt.

Ikkje mogleg å tilsetje

Karin Hindsbo er direktør ved KODE.

– I avdelinga som vart lagt ned, var arbeidsmengda så stor at det ikkje var mogleg å drive med anna enn rein teknisk konservering, seier Hindsbo.

– Samlinga vår er svært differensiert, og konserveringsavdelinga hadde berre kompetanse innan måleri og papir. Vi har vurdert korleis vi kunne få inn meir kompetanse, men dette var ikkje mogleg. Vi meiner outsourcing er den beste løysinga.

– Andre store museum i Noreg tilset fleire faste konservatorar?

– Det var ingenting eg heller ville, enn å tilsette ti faste konservatorar. Men det har vi ikkje budsjett til.

– Kven skal løyse oppgåvene no?

– Institusjonane i Hordaland fylke har gått saman om ei felles konserveringsteneste i Salhus utanfor Bergen, seier Hindsbo.

– Men ifølgje Vingelsgaard har ikkje sentret i Salhus kompetanse i målerikonservering?

– Nei, men denne skal vi bygge opp i samarbeid med andre institusjonar som også treng kompetansen. Dessutan har vi framleis ein målerikonserverator i huset som er tilsett i ei anna avdeling.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

HYSJ...!

Cellekontorene står fortsatt sterkt i akademisk, men stadig flere ansatte sitter i åpent landskap.

«Ja, hallo ...?»

Stemmen i andre enden av røret er så lav at vi nesten har problemer med å høre vedkommende. Uvilkårlig demper vi stemmen selv, og nærmest hvisker fram:

«Hei, det er fra Forskerforum.»

Vi har ringt Trine Strand Bergmo, seniorforsker ved Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin (NST) i Tromsø. Hun sitter i åpent landskap, og når vi nå ringer henne ut av det blå, må hun ta med seg telefonen og gå ut av stilleområdet.

– Vi er 16 stykker som sitter sammen. Alle er forskere og trenger arbeidsro. Det kan være en utfordring å holde det stille, men stort sett går det greit, forteller Bergmo.

Ulike landskap

I Forskerforum 5/15 inviterte vi oss selv inn på

noen tilfeldig utvalgte forskerkontorer for å høre hva forskerne selv mente skaper en god arbeidsplass (se faksimile). For mens store deler av arbeidslivet ellers har gitt seg hen til åpne kontorlandskap, står cellekontorene fortsatt sterkt i akademisk.

NST utgjør i så måte et stort unntak.

– Vi er vel 150 ansatte, og har sittet slik som dette i mange år. Hadde jeg fått tilbud om cellekontor – med vindu – hadde jeg tatt det. Men det er hyggelig med folk rundt meg, og jeg er heldig som sitter i et landskap som er definert som stille. Det er det ikke alle som gjør, sier Bergmo.

Kollegaen hennes Tove Sørensen er blant dem. Hun er prosjektleder og seksjonsleder for WHO Collaborating Centre og sitter i et av landskapene der det er lov å snakke, også i telefonen – om enn dempet.

– Jeg har veldig mye utadrettet virksomhet og er mye i møter, så sånn sett går det greit å sitte i åpent landskap. Men hadde jeg kunnet velge fra øverste hylle, hadde jeg valgt å ha eget kontor. Jeg forsøker å gå inn i stillerommene når jeg skal snakke i telefon. Men det er tungvint, for da må jeg gjerne også ta med pc-en for å kunne få avklart ting kjapt. Jeg hadde nok gjerne sittet i et stille landskap, slik Trine gjør, men har for mange telefoner til at det ville ha fungert.

Sparer energi

«Åpent landskap» er det vanligste begrepet for slike kontorfellesskap, «aktivitetsbaserte arbeidsplasser» er et annet.

– Fra arkitektfaglig hold argumenterer vi for at man først må analysere hvilke oppgaver som skal utføres, før man bestemmer hvordan

FOTO: ØRJAN BERTENSEN

■ Ved Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin i Tromsø sitter alle i åpent landskap.

arbeidsplassene skal utformes. Ulike arbeidsoppgaver profiterer på ulike omgivelser. Skal man få god utnyttelse av arealene, kan man ikke bare komme inn døra med ferdige løsninger før man har gjort en analyse, sier Gunhild Synnes. Hun er seniorarkitekt i Statsbygg, landets største leverandør av bygg innen høyere utdanning og forskning.

Arealeffektivisering kommer til å bli stadig viktigere også innen universitets- og høyskolesektoren, tror Statsbygg.

– Hensikten med arealeffektivisering er å få til en energiøkonomisering. Lavenergiutvalget, som leverte en rapport i 2009, sa at tiltakene som var satt i gang for energieffektivisering de siste ti årene, hadde vist en betydelig reduksjon i energiforbruk per kvadratmeter. Men det hjelper jo ikke så lenge antall kvadratmeter per bruker samtidig øker på alle områder, det være seg i boligbygg eller yrkesbygg, inkludert undervisningsbygg, sier Sidsel Jerkø, seniorrådgiver i Statsbygg.

Samtidig gjør ny teknologi det mulig å jobbe på nye måter, mener de to fra Statsbygg.

– Telefonen henger ikke fast i veggen lenger, skriveredskapene kan flyttes på, stadig mer av bok- og tidsskriftsamlingene digitaliseres, påpeker Synnes.

– Skaper dynamikk

Men åpne landskap skal ikke bare utnytte plassen og energien bedre. De skal også kunne skape mer dynamiske arbeidsmiljøer, ifølge Statsbygg.

– Det er gjort undersøkelser som viser at når et arbeidsmiljø flytter til et større bygg og går fra å være ganske tett til å få mer plass, opplever de ansatte arbeidsplassen som mindre dynamisk. Tomme plasser øker avstanden mellom folk. Vi vet at kontorer i UH-sektoren ofte står tomme 30 til 70 prosent av tiden. Da sier det seg selv at det er bedre å planlegge arbeidsplassene ut fra faktisk bruk, sier Jerkø.

Tove Sørensen ved NST kunne nok sett verdien av å sitte sammen med folk hun jobber tett med.

– Men i praksis sitter jeg ikke sammen med noen jeg jobber i prosjekt med nå. Dermed får jeg uvilkarlig med meg ting som foregår andre steder i organisasjonen. Men om jeg skal ha tak i dem jeg trenger å snakke med, må jeg gå litt.

Hun ser ikke helt at åpent kontorlandskap virkelig er så fleksibelt som mange vil ha det til.

– Man skulle kunne tenke seg at det skulle være lett å bytte arbeidsplass samtidig som man bytter prosjekt, slik at man alltid sitter

FOTO: NST

■ – Åpne landskap er mindre fleksible enn man kanskje tror, sier Tove Sørensen ved NST.

■ Med stadig flere ansatte blir det kamp om kontorplassene i akademien, skrev vi i Forskerforum 5/15.

nær dem man jobber med. Men det er en rekke menneskelige faktorer som slår inn. Har du endelig fått deg vindusplass, eller sitter langt fra den bråkete kaffetrakteren, eller har fått sikret deg et heve-/senke-bord, vil du nok helst unngå å bytte plass igjen.

– Må være valgfritt

Det er som sagt cellekontorer som dominerer i sektoren, særlig for vitenskapelig ansatte. Men ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) er

– Vi ser at de som gjerne vil sitte i åpne fellesskap, er folk fra en yngre aldersgruppe.

MORTEN GRANSÆTHER KIELLAND

det nå innført aktivitetsbaserte arbeidsplasser for enkelte av de administrative enhetene.

– I Forskerforbundet ved HiOA er vi verken for eller mot åpne kontorlandskap som sådan, understreker Morten Gransæther Kielland, hovedtillitsvalgt.

– Men vi savner respekt for forskningsresultatene som viser at kontorlandskap øker sykefravær og reduserer produktivitet. Vi mener at arbeidsgiver plikter å legge forholdene til rette for de arbeidstakerne som ikke kan arbeide produktivt i åpent kontorlandskap. Her støtter vi oss på uttalelser fra Arbeidstilsynet. Vi ser at de som gjerne vil sitte i åpne fellesskap, er folk fra en yngre aldersgruppe som liker å arbeide tett på andre. Eldre arbeidstakere vil derimot helst kunne jobbe mer skjermet, og da må det finnes egnete kontorer.

Sak i spørretimen

Ved Veterinærhøgskolen i Oslo forbereder de seg på samlokalisering med Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og flytting inn i nytt bygg på Ås utenfor Oslo i 2019. I de opprinnelige tegningene var det åpent landskap med opptil 60 kontorplasser som gjaldt.

– Alle fagforeningene gikk sammen med hovedverneombudet og protesterte mot planene. Veterinærforeningen kom på banen, og vi hadde mailkampanjer og lignende aksjoner. Til slutt fikk vi saken opp i Stortingets spørretime, forteller Marit Nesje, forsker og tillitsvalgt for Forskerforbundet.

Det var Fremskrittspartiets representant Tord Lien som tok opp planene for det nye bygget i spørretimen i 2012. Han var da medlem av Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. «Jeg opplever ikke når Statsbygg ifølge Statsbygg selv prosjekterer med seksmannskontor for folk med professorkompetanse, at det er tegn på store ambisjoner eller å møte morgendagens utfordringer», sa han da. Svaret fra daværende kunnskapsminister Kristin Halvorsen var at «Hvis representanten Lien har behov for å diskutere kontorplass for kontorplass, skal vi få rikelig anledning til å komme tilbake til det.»

– Siste beskjed vi har fått, er at det nå blir vanlige kontorplasser til de aller fleste, forteller Nesje.

– Jeg er heldig som sitter i et landskap som er definert som stille.

TRINE BERGMO

AV SIRI LINDSTAD

KVALITETSREFORMEN

– HAR GITT FÅ RESULTATER

Riksrevisjonen har undersøkt studiegjennomføringen i høyere utdanning og funnet at lite har skjedd med frafallsprosenten og gjennomføringsgraden etter innføringen av kvalitetsreformen. – Forventningene til reformen er ikke innfridd. Det er fortsatt en viktig oppgave for både Kunnskapsdepartementet og lærestedene å oppnå bedre studiegjennomføring og mindre frafall, sier riksrevisor Per-Kristian Foss. Undersøkelsen viser også at Norge er blant OECD-landene med svakest gjennomføring av studier.

FUSJONER

– Skal bedre utdanningskvaliteten

■ – Alt endringsarbeidet som nå skjer, gjøres for at studentene skal få en bedre utdanning og være bedre rustet til å bidra og utvikle samfunnet når de er ferdige kandidater. Hvilke konsekvenser fusjonsprosessene vil ha for studentens læring, må være i fokus, uttalte direktør Terje Mørland på Nokuts årlige konferanse om høyere utdanning som i år var i Bergen. Konferansens hovedtema var hvordan man kan løfte utdanningskvaliteten generelt og gjennom de pågående fusjonsprosessene spesielt, opplyser nokut.no.

FUSJONER

– NTNU ønsker å dominere

■ Høgskolene som skal fusjonere med NTNU, krever nytt styre, men NTNUs styre nekter å gå, skriver Adresseavisen. – Vedtaket sender signal om at NTNU ønsker å dominere, mener leder i Forskerforbundet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag Knut Ole Lysø. Da Forskerforum gikk i trykken, var det dermed ingen enighet om hvem som skal styre den nye institusjonen bestående av NTNU og høgskolene i Sør-Trøndelag, Ålesund og Gjøvik. Også styringsgruppen for fusjonen har anbefalt at det velges et nytt styre.

MUSEUM

Vil få flere til å forske

■ Universitetet i Bergen starter i høst opp et kurs rettet mot museumsansatte som vil bli bedre på å planlegge selvstendige forskningsprosjekter. Kurset er et samarbeid med Norges museumsforbund og skal gi oppdatert kunnskap om teori, metode og forskningsetikk, samt trening i å konkretisere et forskningstema. Målet er at kurset skal resultere i faktiske forskningsprosjekter, gjerne basert på en museumssamling, en museumsrelevant tematikk eller handle om museenes rolle i samfunnet, opplyser uib.no.

PUBLISERING

Lurt av tidsskrift

■ Universitetet i Oslo advarer sine ansatte mot selskaper som urettmessig utgir seg for å være anerkjente, vitenskapelige tidsskrift, slik som *Public Service Review*. Tidsskriftet tar betalt for å publisere vitenskapelige artikler. – Dette er tidsskrift som gjennom villedende markedsføring utgir seg for å ha høy anerkjennelse og mange lesere, men som i virkeligheten knapt er mulige å søke opp på internett, og som sannsynligvis ikke utgis noe sted, sier UiO-jurist Mia Monsen Ragnøy til Uniforum.

– Bør knyttes til et universitet

■ I revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble det foreslått å opprette et forskningssenter på høyreekstremisme, i kjølvannet av terrorangrepet 22. juli 2011. UiO-rektor Ole Petter Ottersen vil knytte senteret til allerede sterke fagmiljøer: – Man bør legge et slikt senter til et fagmiljø som allerede har den bredden og kompetansen som trengs. Det bør ikke opprettes som et frittstående senter utenfor universitetssystemet, men legges inn under et universitet for at det skal kunne ta del i kompetansen der.

Trenger mer kunnskap

■ Det er forsket for lite på etnisk mangfold i akademien. Derfor vil Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif) få laget en tilstandsrapport for å bote på dette. Målet med rapporten er å få mer kunnskap om utfordringer og muligheter som personer med innvandrerbakgrunn møter i akademien. – Vi håper at utredningen blant annet kan støtte oss i å peke ut områder som bør studeres nærmere når det gjelder karriereutviklingen til denne gruppen, sier Curt Rice, leder av Kif-komiteen til kifinfo.no.

REVIDERT BUDSJETT

Mer til private høyskoler

■ I revidert budsjett kutter regjeringen i midlene til universiteter og statlige høyskoler som har fusjonsplaner. Kuttet i de statlige lærestedenes saks-midler (samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon og sammenslåing) er på 9 millioner kroner, fra 75 til 66 millioner. Pengene skal i stedet gå til saks-prosessen ved kristne private høyskoler. I budsjettforliket med samarbeidspartiene er det også vedtatt å opprette 500 nye studieplasser og kutte 10 millioner i petroleumsforskning. Les mer på Forsterforum.no.

ARKIV

SIKRER SAMISKE SKATTER

Magasinen til Samisk arkiv har siden 2004 vært truet av høy luftfuktighet. Nå skal arkivskattene endelig sikres, opplyser nrk.no. Det er en uenighet mellom arkivet og utleier Statsbygg om ansvaret for problemene som har gjort at det har tatt så lang tid. Nå lover Statsbygg å fjerne fuktigheten innen året er omme. Sámi Arkiiva har et nasjonalt ansvar for å ta imot, bevare og tilgjengeliggjøre arkivmateriale fra det samiske samfunnet. Arkivet ligger i Kautokeino og forvaltes av Riksarkivaren.

Høgskulen i Sogn og Fjordane
klorar seg fast mellom høge fjell.
Snart er dei fleste høgskulane blitt
filialar under universiteta.

AV JOHANNE LANDSVERK

Dei siste høgskulane

Høgskulen i Sogn og Fjordane
kjempar for eige sjølvstende.
Frå campus i Sogndal med
høgskulebygget nede til venstre.
(Foto: Håvard Nesbø)

– Vi har tru på at vi kan halde fram som eigen høgskule, seier rektor Åse Løkeland og dekan Rasmus Stokke. (Foto: Håvard Nesbø)

Om regjeringa får medhald i å gjennomføre innhaldet i strukturmeldinga, får det store konsekvensar for korleis vi leier og driv høgskulane i Noreg, seier rektor Åse Løkeland ved Høgskulen i Sogn og Fjordane (HiSF).

Blant høge fjell ligg campus i Sogndal. Her i det nye, flotte høgskulebygget held sentraladministrasjonen til. Rektor Løkeland er spent, for i desse dagar kjem stortingsmeldinga om struktur opp i Stortinget, og kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen har vore temmeleg klar på at HiSF er for liten. Høgskulen har om lag 4000 studentar, og statsråden har stilt seg tvilande til at HiSF vil greie å oppfylle kvalitetskriteria som vil kome. Særleg skårar høgskulen lågt når det gjeld forskningspublisering.

Men ved HiSF har dei ikkje mista motet:

– Vi har eit samrøystes styrevedtak på at HiSF skal halde fram som sjølvstendig høgskule, seier Løkeland.

– Er ikkje det urealistisk med tanke på alle krava som regjeringa vil stille?

– Nei, vi er på god veg. Forskingsbarometeret viste at vi har ein auke i publisering på 77 prosent frå 2013 til 2014. Dette vil gå i bølger, men vi ligg no på gjennomsnittet for høgskulane, og

publiserer meir per tilsett enn både Høgskulen i Bergen (HiB) og Høgskulen i Sør-Trøndelag (HiST). Når det gjeld talet på tilsette med førstekompetanse, ligg vi på 38 prosent, men vi har ei stigande kurve også her. Målet er at 50 prosent skal ha førstekompetanse innan 2020.

– Dette er vel ikkje godt nok for Røe Isaksen?

– Nei, og eg hadde forstått det om alle kurvar hadde peika nedover, men situasjonen er ein heilt annan: I 2013 hadde vi 1,8 søkjarar til kvar studieplass, og vi hadde ein auke i søkjartalet på 28 prosent frå 2014 til 2015. Vi har også den høgste gjennomstrøyminga av studentar i landet på 61 prosent, seier Løkeland.

Vil samarbeide med Bergen

Rasmus Stokke er dekan ved lærarutdanninga ved HiSF. Han fortel at det blir stilt store krav til den nye femårige lærarutdanninga, som kjem i 2017.

– HiSF har allereie ei masterutdanning i læring og undervisning, og vi skal greie å innfri

kravet om master i norsk, matematikk, samfunnsfag og idrett. Men vi har ikkje god nok rekruttering til å kunne tilby masterutdanning i alle undervisningsfag. Kravet om karakteren fire i matematikk for å kome inn på lærarutdanninga vil nok ramme alle høgskulane, og vi skal tole noko reduksjon i studenttalet, seier Stokke.

Han har tru på at høgskulen vil overleve. Planen er å samarbeide tett med Bergen, og HiSF er no i dialog om ein samarbeidsavtale med UiB og HiB innan lærarutdanning, EU-samarbeid, og administrasjon.

Høgskulestyret ved HiSF har også vedteke ein plan B:

– Om vi likevel blir bestemt over og ikkje får vere aleine, går vi inn for ein fleircampusinstitusjon saman med UiB, HiB og Høgskulen i Volda (HVO), seier Løkeland.

– Filialar under universitet

Volda står altså ikkje øvst på lista for HiSF.

– Eg forstår at HiSF gjerne vil fortsette

– Stortingsmeldinga er sterkt ideologistyrt, og gjennomsyra av at stort er godt.

PER HALSE

Ved HiSF får studentane tett oppfølging. Finn Stedje underviser lærarstudentar i matematikk. (Foto: Håvard Nesbø)

aleine. Men eg stussar på at når dei oppnar litt for ein plan B, så må det vere i lag med Bergen. Saman kunne vi her på Nord-Vestlandet ha vore eit alternativ til dei store byane, seier rektor Per Halse ved HVO. Han er skeptisk til at Vestlandet kan få ein NTNU-liknande modell styrt frå Bergen.

– For oss i Volda har det ikkje vore eit hovudpoeng at vi absolutt må fortsetje aleine. Det som vi har vore skeptiske til, er dei store samanslåingane der dei regionale høgskulane blir filialar under universitet i ein av dei store byane. Vi har vore positive til å få ein sterkare regional høgskule med Molde, Ålesund og Sogn og Fjordane. Men når Ålesund går til NTNU, og HiSF ser meir sørover enn nordover, må vi ta omsyn til det. Difor har vi snakka nærare med Molde og Lillehammer, men ikkje om fusjon. Her er det snakk om tettare samarbeid for å gjere kvarandre sterke med tanke på skjerpa kvalitetskrav.

Halse er redd for kva som vil skje når styra ved dei store institusjonane skal bestemme.

– Dei kan vere så blide og positive, dei som sit i leiinga i dag, men vi kjenner oss tryggare for framtida så lenge vi har ei viss regional styring.

Også Terje Bjelle, viserektor for utdanning ved HiSF, meiner at lokalt sjølvstyre er viktig.

– At vi er sjølvstendige, gjev oss stort hand-

lingsrom. Det er ikkje mange som trur at Sogn-dal og Førde hadde vorte satsa på som attraktive studiestader om vi var styrte frå Oslo eller Bergen, seier Bjelle.

– Kvifor ikkje fusjonere med Volda?

– Volda er ein viktig samarbeidspart for oss, men om vi først MÅ fusjonere, må det bli saman med nokon som kan gje oss eit løft. UiB har blant anna eit stort støtteapparat innan forskning. Vi er ein to-campushøgskule, med ingeniørfag og sjukepleiefag i Førde, og begge desse miljøa er meir orienterte mot Bergen. Dei tilsette i Førde er også meir positive til fusjon med HiB.

Tett oppfølging av studentane

I høgskulebygget sit Frode Olav Haara og Eirik S. Jenssen, som begge underviser på masterutdanninga for lærarar. Dei er ikkje i tvil om at HiSF bør vere aleine.

– Ja, det er ikkje noko å diskutere, vi er strålende nøgde med at styret vårt har gjort dette vedtaket. Vi ønskjer ikkje å bli styrte frå byen, seier Haara, som er førsteamanuensis i matematikk.

Han meiner stader som Sogndal og Førde trekker til seg studentar på grunn av det gode miljøet.

– Identiteten vår er viktig. Her er det også

– Dei høgskulane som står att, må no få fred.

LIV SIGNE NAVARSETTE

nær kontakt mellom student og lærar, og vi legg vekt på tett oppfølging av studentane, noko som ofte blir kommentert av studentar som tidlegare har studert i Oslo eller Bergen.

– Men er det realistisk at HiSF held fram som eigen høgskule?

– Ja, det er vi ikkje i tvil om, seier Jenssen, førsteamanuensis i pedagogikk.

– Vi veit lite om alle dei nye kriteria, men vi veit at det blir femårig lærarutdanning. Og vi har planar om å imøtekomme alle desse krava, blant anna når de gjeld kompetanse. Men det handlar om å få tid og rom til å gjennomføre planane.

Jenssen meiner HiSF blir opplevd som ein sterk og robust institusjon i distriktet.

– Men dei nye rammene gjer at vi kjem i ein sårbar situasjon. Vi har dei same utfordringane som andre høgskular, men det vi ikkje rår over, er søkjarmassen.

Dei to meiner også at forskingsmiljøet ved HiSF held god kvalitet.

– Vi samarbeider med dei beste fagmiljøa i Noreg, som Noregs idrettshøgskule, Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet (NMBU), NTNU, UiO og UiB. Og vi har bra gjennomslag på søknader i Forskringsrådet, seier Haara.

– Høgskulane bør få fred

Liv Signe Navarsete (Sp) meiner høgskulane bør få halde fram som sjølvstendige einingar.

– Dei høgskulane som står att, må no få fred, seier Navarsete, som sit på stortingsbenken for Sogn og Fjordane.

– Dette er ein ideologisk driven prosess som vi ser i alle sektorar innanfor det offentlege. Det handlar om ein ideologi som seier at berre alt blir større, så blir det også betre. I Sp meiner vi at ein kan få høg kvalitet også med mindre einingar. HiSF kan til dømes vise til sterk vekst i søkjartalet, og høgskulen ligg på topp når de gjeld studentgjennomstrøyming. Høgskulen burde bli kreditert for dette og ikkje snakka ned, slik eg opplever at regjeringa no gjer, seier Navarsete.

Ho er også oppteken av at HiSF no har laga ein ambisiøs plan for forskning.

– Sp meiner elles at forskning ikkje kan vere det einaste styrande for strukturen i høgare utdanning. Høgskulane skal sikre profesjonsutdanningane og tilføre god utdanning til regionane. Der har HiSF gjort ein fantastisk jobb, og høgskulen er kanskje den viktigaste institusjonen i fylket. Om ein eventuelt tvungen fusjon skal føre til at HiSF blir svekt, vil det vere eit skikkeleg stort tap for Sogn og Fjordane.

Navarsete får støtte av Volda-rektoren.

– Stortingsmeldinga er sterkt ideologistyr

– Vi må ikkje gløyme den regionale rolla til høgskulane, seier Per Halse.
(Foto: Carl Nasset/HVO)

og gjennomsyra av at stort er godt. Dette er det verkeleg grunn til å få meir politisk debatt om, seier Halse.

– I meldinga prøver ein å trekkje fram alle høgskular som er under ei kritisk grense, men

– Vi støttar regjeringa i at vi bør få fleire samanslåingar, men det bør vere frivillig.

MARIANNE AASEN

då stemmer ikkje dette med storleik. I Volda kjem vi veldig godt ut når det gjeld publisering, medan fleire store høgskular slit. Dette er konsekvent i meldinga: i dei tilfella der fakta viser at kvaliteten kan vere vel så bra på mindre institusjonar, blir det forbigått og ikkje kommentert. Mange har for få med førstekompetanse, men ikkje vi. Og når det gjeld gjennomstrøyming på bachelornivå, veit ein jo at dei små institusjonane er best. Det regjeringa har rett i, er at vi ikkje er gode på å skaffe forskingsmidlar frå EU. Dette er eit viktig poeng for regjeringa.

Halse meiner politikanne ikkje må gløyme den viktige regionale rolla til høgskulane.

– Høgskulane utdannar til regionen. Om høgare utdanning blir endå meir sentralisert, blir det verre å få kompetent arbeidskraft i regionane, seier Halse.

Ap støttar samanslåingar

Marianne Aasen er forskingspolitisk talsperson for Ap. Då Forskerforum tok kontakt, hadde ikkje partiet diskutert detaljane i strukturmeldinga som skal opp i Stortinget 11. juni.

– Men vi ønskjer framleis høgskular i Noreg, i alle fall høgskulefunksjonen. Det andre vi er opptekne av, er at storleik ikkje nødvendigvis seier noko om kvalitet. Men samtidig er vi einige med regjeringa i at fagmiljøa må ha nok kompetanse og mange nok studentar til å halde eit høgt nok fagleg nivå.

– Så Ap meiner det bør vere større institusjonar?

– Vi støttar regjeringa i at vi bør få fleire samanslåingar, men det bør vere frivillig. Ap saknar større grad av arbeidsdeling mellom institusjonane. Vi har for mange studietilbod på for mange stader.

Statssekretær Bjørn Haugstad i Kunnskapsdepartementet (KD) seier at arbeidet med å bygge struktur, ikkje er over med denne meldinga:

– Fleire institusjonar er framleis sårbare aleine. KD vil difor halde fram dialogen med

Høgskular i spel

Høgskular på Austlandet og i Trøndelag har òg hamna på sidelinja.

– No får vi ei sterk sentralisering mot store universitet som ikkje vil vere særleg opptekne av regionane, seier rektor Steinar Nebb ved Høgskulen i Nord-Trøndelag (HiNT).

Han er redd vi får ein ny struktur med fleire universitet enn statlege høgskular.

– Då har høgskulane tapt, og vil forsvinne i løpet av få år.

Nebb meiner NTNU har blitt ein joker i eit stort spel.

– Det naturlege for oss var å føre samtalar

med Høgskulen i Sør-Trøndelag (HiST). Men no er ein heil sektor sett i spel, der dei med størst makt kan dirigere dei små høgskulane slik dei vil. Når det gjeld HiNT, har vi faktisk opplevd at vi kan få ta eit sjølvstendig val, bortsett frå at NTNU ikkje ønskjer oss velkomen. Vi kan vere sjølvstendig som i dag, eller slå oss saman med Universitetet i Nordland (UiN). Men sjansen er stor for at vi allereie no går i kompaniskap med UiN, seier Nebb.

Framleis aleine

Likevel er det fleire høgskular som prøver sjølvstendelina i det lengste: i tillegg til Høgskulen i Sogn og Fjordane vil også Høgskulen i Hedmark (HiH) og Høgskulen i Østfold (HiØ) helst fortsetje aleine.

– Innspelet vårt til Kunnskapsdepartementet er at vi ønskjer å halde fram som eigen sjølvstendig institusjon. Men vi er opptekne av samarbeid med andre, og har spesielt peika på tre institusjonar i regionen: Høgskulen i Oslo og Akershus, NMBU og HiH, seier rektor Hans Blom ved HiØ.

Ifølgje Blom er HiØ ein solid høgskule, med 6500 ordinære studentar, i tillegg til 2000 studentar på etter- og vidareutdanning. Han meiner difor HiØ er stor nok til å halde fram som sjølvstendig høgskule.

Blant andre høgskular som framleis er aleine eller ikkje har funne seg ein fusjonspartner, er Høgskulen i Volda, Høgskulen i Molde, Høgskulen i Lillehammer og Høgskulen i Bergen.

fleire av institusjonane for å avklare plassen deira i den framtidige universitets- og høgskulesektoren. Meldinga er berre første fasen, og ikkje slutten på prosessen, seier Haugstad.

Frå 1. august 2015 overtek Rasmus Stokke som rektor ved HiSF. Men blir han leiar for ein sjølvstendig høgskule?

– Det er jo avhengig av det nye høgskulestyret, seier Stokke.

– Men eg ser for meg at HiSF blir sjølvstendig i mange år framover. Vi legg opp til at vi skal greie å innfri forventningane frå regjeringa, og samarbeidet med institusjonane på Vestlandet vil halde fram. Det blir nok ikkje tvangssaman-
slåing enno. ■

Kva har vore best med å fusjonere?

KARIANNE SKOVHOLT
førsteamanuensis i
språkfag, Høgskulen i
Buskerud og Vestfold

– Eg jobbar med å bygge opp eit forskingsmiljø i språk-

fag, og opplever at miljøet er styrkt. Med større forskargruppe kan det bli lettare å søkje FoU-midlar. Men ulem-
pene med fusjon er mange, blant anna økonomisk.

JAN ERIK HENRIKSEN
dosent i sosialt arbeid,
UiT Noregs arktiske
universitet

– Det beste er at vi som forskarar har fått eit stort støtteapparat når det gjeld søknadsskriving og økonomi. Men byråkratiet har auka, og vi har fått meir rigide system og reglar.

SIGRID HAUGEN
høgskulelærer,
Institutt for produkt-
design, Høgskulen i
Oslo og Akershus

– Eg har lagt merke til at når eg spør andre tilsette ved høgskulen om dei kan nemne éin ting som er verkeleg bra med fusjonen, blir dei svar skuldige.

Over og ut? Mange fryktar høgskulane vil forsvinne om få år. (Foto: Håvard Nesbø)

HELLAS

TAR FRA UNIVERSITETENE

Greske universiteter og forskningsinstitusjoner blir tvunget til å låne ut sine pengereserver til staten. Bakgrunnen er at parlamentet har besluttet å overføre alle offentlige organisasjoners kontoer til sentralbanken for å bidra til å betale landets utenlandsgjeld, skriver Nature. Ifølge regjeringen blir ikke pengene konfiskert, men midlertidig deponert for å løse statens likviditetsproblemer. EU-midler er unntatt fra ordningen. Regjeringen håper vedtaket vil bli reversert i juni.

IRAN

Krever slutt på innblanding

■ 700 iranske universitetslærere skal ha sendt et brev til regjeringen med oppfordring om ikke å legge seg borti universitetenes indre anliggender. Det rapporterer Radio Liberty. Brevet refererer til flere hendelser, deriblant en konsert som ble stanset ved Ferdowsi universitet, og en tale som ble stanset ved Teheran universitet. Ifølge kanalen skal president Hassan Rohani både før og etter presidentvalget ha fremsatt ønske om større akademisk frihet ved universitetene.

RUSSLAND

– Russiske forskere isoleres

■ Russiske forskningsmiljøer har mistet tilgangen til flere tusen vitenskapelige tidsskrifter, skriver University World News. Foreløpig er det publikasjoner fra forlaget Springer som er stanset, men også utgivelser fra forlaget Elsevier kan bli rammet. Årsaken er statens økonomiske problemer som følge av Ukraina-krisen. – Russiske forskere blir isolert fra internasjonal forskning om de ikke igjen får tilgang til tidsskriftene, sier lederen for det russiske vitenskapsakademiet, Vladimir Fortov.

AUSTRALIA

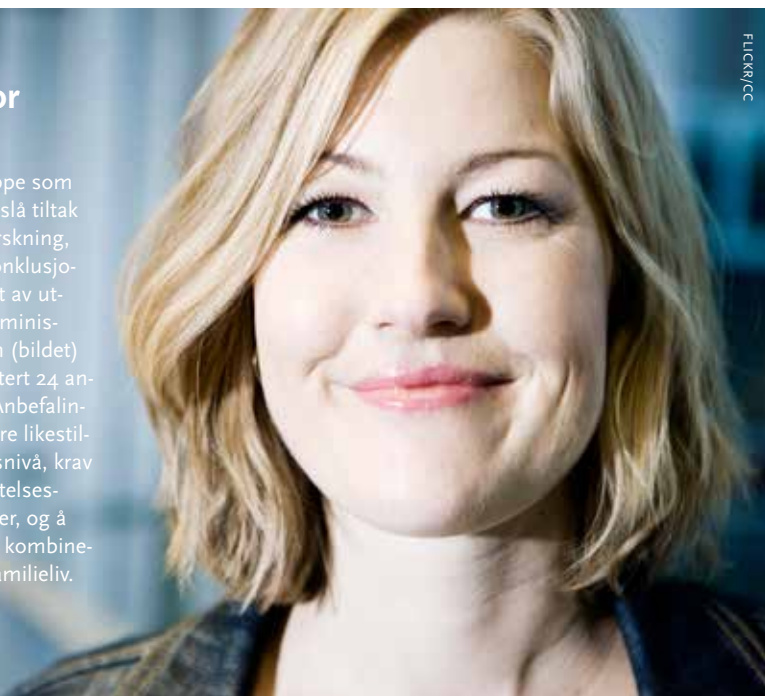
Tapper universitetene

■ Den australske regjeringen får skarp kritikk fra forskningsmiljøet etter å ha presentert statsbudsjettet for 2015/2016. Mens budsjettet samlet sett er ansett å være et frieri til velgerne, rammes særlig forskningsuniversitetene hardt. Et langsiktig forskningsprogram som er en sterk bidragsyter til universitetene, blir kuttet med rundt 1,5 milliarder kroner over de neste tre årene. Pengene skal gå til å opprettholde finansieringen av et infrastrukturprogram som var truet av budsjettkutt.

DANMARK

Anbefalinger for likestilling

■ En dansk ekspertgruppe som har hatt i oppdrag å foreslå tiltak for å få flere kvinner i forskning, har offentliggjort sine konklusjoner. Gruppen ble nedsatt av utdannings- og forskningsminister Sofie Carsten Nielsen (bildet) i 2014, og har nå presentert 24 anbefalinger for arbeidet. Anbefalingene inkluderer å forankre likestillingsarbeidet på ledelsesnivå, krav til kjønnsbalanse i ansettelses- og bedømmelseskomiteer, og å skape kultur for å kunne kombinere forskerkarriere med familieliv.

FLICKR/CC

ZIMBABWE

Halverer lønninger

■ Ansatte ved statlige universiteter i Zimbabwe står overfor omfattende lønnskutt, melder University World News. Regjeringen har besluttet å kutte lønnsmidlene med opptil 50 prosent på grunn av statens anstrengte økonomi. For å takle kuttet skal ministeren for høyere utdanning, Oppah Muchinguri, ha gitt råd til universitetsrektorene om å satse på kommersialisering for å hente nye inntekter. Beslutningen følger en landsomfattende streik blant universitetsansatte etter manglende lønnsutbetalinger.

NEDERLAND

Går etter okkupasjon

■ Styreleder ved Universitetet i Amsterdam Louise Gunning har sagt fra seg vervet som følge av student-okkupasjonene som begynte i februar. Gunning ble utnevnt i 2012 og har ifølge Dutch News blitt kritisert for sin håndtering av demonstrasjonene. Elleve dager inn i okkupasjonene ba universitetsstyret opprørspoliti om å håndtere saken. Det førte til ytterligere okkupasjoner, der okkupantene på ny ble kastet ut av politiet. Gunning sier hun går av for å skape ro ved universitetet.

FLICKR/CC

52

EUROPA

Fusjonsvind

■ Det er en kraftig økning i universitetssammenslåinger over hele Europa, konkluderer en ny rapport fra European University Association (EUA). De siste fem årene har det funnet sted 52 fusjoner, inkludert de fire som er registrert så langt i 2015. Det er en økning fra 29 fusjoner i den forrige femårsperioden, 2005–2009. Totalt har europeiske universiteter og høyskoler inngått i 92 fusjoner fra år 2000 frem til første del av 2015. Toppen ble nådd i 2013 og 2014 med henholdsvis 12 og 14 fusjoner.

EUROPA

Blokader en saga blott

■ I Danmark melder Universitetsavisen at blokaden av rektors kontor ved Københavns universitet ble avsluttet 2. mai. Initiativtakerne mener demonstrasjonen var vellykket, siden det fikk universitetsreformer på dagsordenen. Også ved London School of Economics i Storbritannia er demonstrasjonen Occupy LSE blitt avsluttet etter at skoleledelsen truet med rettslige skritt. Partene kom imidlertid til enighet om ni punkter som skal bedre de demokratiske prosessene ved universitetet.

FLICKR/CC

PRESSEFOTO

Emad Shahin har markert seg som en sterk kritiker av Egypts militærstyre.

EGYPT

PROFESSOR DØMT TIL DØDEN

I april foreleste den egyptiske professoren Emad Shahin på Universitetet i Oslo (UiO). I mai ble han dømt til døden av en egyptisk domstol, skriver VG. Dommen for «omfattende spionasje» falt samtidig som den styrte presidenten Muhammed Morsi og 105 andre også ble dømt til døden. Shahin har markert seg som en tydelig regimekritiker, og ifølge professor i midtøstenstudier ved UiO, Bjørn Olav Utvik, er hensikten med dommen å bringe Shahin til taushet. Shahin oppholder seg nå i USA.

Etter tolv høylytte år i Norge har Sanna Sarromaa gitt opp drømmen om fast jobb i akademia.

DEN USØMMELIGE

SANNA SARROMAA | Arbeidsledig kjønnsforsker i samtale med Bår Stenvik.
Foto: Erik Norrud

– Her kommer jeg med en ny mann igjen! sier en gledesstrålende Sanna Sarromaa¹ til innehaveren av kafé Oliven i Lillehammers gå-gate. Hun har selv bestemt at intervjuet skal foregå på kafé, så hun, som arbeidsledig, kan lunsje på Forskerforums regning. Og hun har «som en sann datter av arbeiderklassen» spart opp appetitt hele dagen og er skrubbsulten. I tillegg bruker hun altså kafébesøket til å utfordre sømmelighetens grenser i Lillehammer.

– Jeg prøver å komme hit med stadig nye menn, så de kan tro at *hun der Sanna er utro hele tida!* Sier hun enda mer fornøyd, med sin karakteristiske finske aksent.

I sin doktoravhandling har Sarromaa beskrevet etterkrigstidas sosiale normer for unge kvinner og den disiplinerende funksjonen kvinnebladet Det Nye spilte. I bladets spalter lærte unge kvinner nettopp hva som var sømmelig, og hvordan de skulle unngå å få «et rykte». Sarromaa selv har ikke ervervet et dårlig rykte av den gammeldagse sorten, men hun har i løpet av sine år i norsk akademia greid å bli en høyst omdiskutert person, både blant kolleger og lillehamringer flest.

– Mange synes at jeg er finsk og eksotisk, og noen mener jeg er gal, men det er jo fordi de er *døler*, sier hun, halvt spøkefullt.

Sarromaa har vært i mediene som kjønnsforsker ved Høgskolen i Lillehammer, feminist, lokalpolitiker for Venstre og blogger for lokal-avisa Gudbrandsdølen Dagningen (GD). Flere av hennes utspill har skapt både lokal og nasjonal debatt. Hun kritiserte nordmenn for å være dårlige i rettskriving, og ble kalt «arrogant» av Torbjørn Røe Isaksen. Hun sto fram naken i en VG-artikkel om kropp, noe som reiste spørsmål internt i Venstre om hennes skikkethet som lokal kandidat. I februar kom kronikken som foranlediget dette intervjuet: Under tittelen «Fra en avdanket akademiker» fortalte Sarromaa at hun etter mer enn ti år som midlertidig ansatt ga opp drømmen om en fast stilling i akademia, og meldte seg for NAV som jobbsøker. I dag ser den selverklærte «naveren» ikke særlig trist ut der hun sitter på kafeen.

– Dette høres litt sukkersøtt ut, men jeg er så lykkelig! Når mannen min drar på jobb om morgenen, tenker jeg bare: Hva skal jeg lese og skrive i dag, på hvilken kafé skal jeg gå?

Hun ler.

– Dette blir politisk ukorrekt. Men det er ikke min feil at jeg er arbeidsledig – jeg ville arbeide, og jeg har jobbet her i tolv år og betalt skatt.

Det eneste arbeidet Sarromaa har for tida, er noen timer i uka som vannzumba-instruktør og bloggen hun skriver for GD. Ellers koser hun seg som en hjemmeværende arbeidssøker.

– Det er en erkennelse som jeg også skriver om i doktorgraden, at feminismen kanskje har undervurdert lykken i å være sammen med egne barn. Selv opplever jeg at jeg tar igjen det tapte, siden jeg forkortet alle foreldrepermisjonene. Jeg husker førstemann ble født i juni, og

– Norge har godt av meg og andre som ikke aksepterer måtene ting alltid har blitt gjort på.

jeg var på jobb allerede i august fordi jeg var så redd for at Hans Olav Lahlum² skulle ta jobben min!

I VG-kronikken skrev Sarromaa om en kjent problematikk i akademia: Unge kvinner slites mellom familie og jobb, og havner i stadig nye midlertidige stillinger, mens mennene får fast jobb.

– Har du noen forslag til løsning?

– Jeg hørte om en post.doc.-ansettelse i Oslo hvor de faktisk hadde tatt hensyn til at søkeren hadde hatt tre mammapermisjoner. De forsto at alle ungene hadde hindret forskningsproduksjonen, og tok utgangspunkt i hennes potensial. Det syntes jeg hørtes fornuftig ut. Ellers mener jeg at nøkkelen til likestilling er full likestilling i hjemmet – at man må dele fødselspermisjonene i to, dele byrdene og gledene, så kvinner ikke framstår som arbeidslivets tikkende bomber. I de viktige årene mellom 30 og 40, når mennene er ute og får viktige erfaringer og kunnskap, da er kvinnene hjemme og føder og jobber deltid. Vi må begynne på null hele tida, og kjempe om neste vikariat. Så mange netter jeg har ligget våken og tenkt «Å, jeg får ingen forlengelse»!

Hun beskriver beslutningen om å hoppe av rotteracet som en plutselig frigjørende tanke:

– At det var et liv utenfor akademia. Bare det å slippe å plukke fram fagbøkene etter at ungene har lagt seg om kvelden, å slippe å holde seg oppdatert!

Sarromaa tviler på at lykkefølelsen vil vare om hun fortsatt er arbeidsledig om et halvår, og hun ønsker seg tryggheten som følger med en fast jobb.

– Jeg kan godt tenke meg å bli «bare» lærer, som det heter i Norge.³ Jeg synes egentlig alt *rumpearbeidet* med å være forsker er kjedelig, og liker å stå foran mennesker og formidle, å være stjernen! Men jeg må innrømme at om høgskolen plutselig viftet med en jobb nå, da hadde jeg nok kommet løpende.

Mens vi snakker, ringer Sarromaas telefon. En journalist ønsker en uttalelse. Nå som Sarromaa ikke har forskertittel lenger, er slike hen-

¹ Tidligere forsker (35) ved Høgskolen i Lillehammer, vannzumba-instruktør, blogger, finne og «superfeminist».

² Lahlum var gjesteforeleser i historie og vikarierte for Sarromaa mens hun var i barselpermisjon.

³ I Finland er alle lærere lektorer, og har høyere status enn i Norge, hvor man ikke engang trenger et grunnfag for å undervise i noe, forteller Sarromaa.

vendelser ifølge henne selv redusert til en tiendedel av hva de var.

– Og jeg er blitt råere til å si nei.

Kanskje sier det en hel del om Sarromaa at hun betegner det som «rått» å ikke uttale seg til pressen. Som forsker og «mottaker av skattebetalernes penger» følte hun en forpliktelse til å formidle forskning. Et søk i mediedatabasen retriever gir i skrivende stund 192 treff på Sarromaas navn (til sammenligning ligger HiL-reaktor Bente Ohnstad på 85). Selv om langt fra alle treffene er forskningsrelaterte, skulle det bety at hun har gitt institusjonen et ansikt utad. Men ikke alle har satt like stor pris på hennes utspill, heller ikke blant kollegene.

– Om du stiller opp i media, som jeg har gjort, da blir du baksnakket, du blir en *mediekåt forsker*. Det er janteloven – hvem tror hun at hun er når hun kommenterer dette? Men ikke skriv dette sånn at jeg sitter her og er bitter eller sutrete, for jeg har det jo så bra!

– **Hvordan ytrer den negative responsen seg?**

– Ingen kommer og sier det rett ut, og du skjønner sikkert at jeg ikke kan si så mye om dette på trykk ... Men jeg får høre via omveier at konkrete personer høyt oppe i hierarkiet har ytret mishag når de ser meg eller andre mediegjengangere i avisa: «Hun nå igjen!» Som om det skulle være feil å fronte høgskolens forskning, og ikke en bra ting! Jeg har ikke noe belegg for å si at det er et omfattende problem, men det er tross alt alvorlig nok om fire-fem personer, noen av dem høyt oppe i systemet, forsurer miljøet og sender slike signaler.

Sarromaa mener det er typisk for Norge at academia er fornøyd med å «drive med sitt».

– Her i Lillehammer er høgskolen bare fem kilometer unna, men folk i byen tenker at der sitter de som er helt annerledes enn oss. Jeg drev med jenteforskning i ett år ved USAs eldste kvinneforskningsinstitutt i San Diego, og der hadde de et praktisk jenteprosjekt: Hver torsdag tok de med seg mat til en *troubled high school*, og en kjønnsforsker holdt foredrag om tema og på et nivå hvor 16-åringer kunne være på bølgelengde med dem. Når jeg har holdt foredrag om skjønnhetsidealer og praksiser her i Norge, har også mange sagt at jeg skulle snakket om dette på en ungdomsskole, og det er jo en kjempegod idé. Jeg tenker dessuten at forskere som har lest og tenkt mye, bør kunne bidra og være nyttige i samfunnet også utover å snakke om akkurat de smale forskningsresultatene som de har aller best belegg for å snakke om. Det kan jo være vi kaster ut noen interessante tanker som kan sette i gang noe.

Selv kastet Sarromaa i fjor ut en tanke på en lukket Facebook-side for et foreldremøte: Hun stilte spørsmål ved skikken med at noen – uavlatelig kvinner – på oppfordring meldte seg til å bake kaker til møtet. Diskusjonen ble raskt plukket opp av media.

– Det hele endte som en kakekrig i VG, med hylekoret på den ene siden og meg som den stygge feministen på den andre. I det tilfellet uttalte jeg meg ikke som forsker, men som oppgitt feministmor og produkt av den finske skolen, hvor vi klarer oss uten kos og konsentrerer oss om sakslista. Men jeg følte at jeg klarte å løfte fram kjønnsperspektivet i noe dagligdags og trivielt.

Sarromaa nevner ofte «hylekoret» som stadig stemmer i når hun uttaler seg om noe. Selv virker hun fortsatt overrasket over at folk blir provosert over det hun anser som selvfølgeligheter, som at «høykompetente mennesker ikke flytter til Biri».

– Jeg er så finsk at jeg snakker slik som man hadde snakket i Finland. I Finland hadde ingen foreslått å ha et digert sykehus som krever mye kompetanse på et sted ingen har hørt om. Men i dette landet skal alle være like flinke og på akkurat samme måten. Jeg føler at min samfunnsoppgave ligger i utenfrablikket: Norge har godt av meg og andre som ikke aksepterer måtene ting alltid har blitt gjort på, som får folk til å tenke.

Hun smiler.

– Noen få begynner i alle fall å tenke, mens alle andre fortsetter å hyle.

Flere av utspillene hennes kan i utgangspunktet virke som selvfølgeligheter også med norsk blikk: For eksempel at *barn ikke tar skade av å se foreldrene nakne*. Eller at *lærere og journalister bør skrive korrekt norsk*. Når slike meninger evner å provosere, er det kanskje fordi hun formulerer

Sanna Sarromaa jobber med bloggen sin hjemme ved kjøkkenbordet.

– **Jeg synes egentlig alt *rumpearbeidet* med å være forsker er kjedelig.**

dem på trykk og til journalister på en måte nordmenn gjerne reserverer for privatsfæren: spissformulert og humoristisk.⁴

– Jeg bærer kulturarven i meg, den finske fändenivoldskheten.⁵ Den viktigste arven fra min far – kanskje den eneste, han drakk seg i hjel – var at han tullet med alt og alle, det fantes ingen tabuer, og sånn er også jeg. Ikke som her i Norge, hvor alt må pakkes inn.

4 For kort tid siden sto den finske statsministeren fram på forsiden av Helsingfors største avis under overskriften «– Beklager hvis jeg har vært en kuk», noe som tydeligvis er den finske versjonen av «å legge seg flat».

5 Og hvis hun skriver en humoristisk bloggpost om mangfoldig nordnorsk nakenhet, og «hylekoret» starter, sier hun, som mange av oss ville gjort ved kjøkkenbordet, at de som ikke skjønner ironien og misforstår budskapet, er idioter. Men Sarromaa sier det samme til en journalist, som prompte gjør det til tittel på artikkelen om hennes svar til provoserte nordlendinger: «– De er alle idioter».

Hun mistenker også hylekoret for å respondere vel så mye på hva hun er, som hva hun sier.

– Jeg er som en rød klut, det er så mye å hate: Jeg er utenlandsk og synes alt er bedre i Finland, jeg er kvinne og feminist, distriktsfiendtlig, og noen liker å kalle meg *elitist* – det er det verst tenkelige i Norge. Men jeg begynner å bli så vant med det. Nå blir det mest underholdning når hylekoret kommer, og da føler jeg at jeg har truffet en nerve – jeg har truffet idiotene. Det er blitt en krig, en heroisk kamp mot idiotene, hahaha!

Enhver som googler Sarromaa, får inntrykk av at hun smiler bredt til alle fotografer hun treffer. Jeg forteller henne om en kvinnelig akademiker fra Blindern jeg intervjuet en gang, som bare ville bli avbildet med et alvorlig ansiktsuttrykk. Hun og flere kvinnelige kolleger hadde sett seg lei på at mannlige forskere så seriøse ut på bilder i media, mens damene smilte, og sammen hadde de bestemt seg for å gjøre sitt for å rette opp skjevheten.

– ... og da tok man utgangspunkt i det mannlige, sier Sarromaa.

– Jeg ville heller snudd det på hodet, og fått mennene til å smile!

En av grunnene til at journalister liker Sarromaa, er nok at hun, som hun selv sier, «har erkjent at man må snakke i overskrifter, og ta forbeholdene lenger nede i intervjuene.» En annen er at hun «byr på seg selv», som det heter. Hun stilte opp som «nakenfeminist» i VG sammen med andre kvinner for å vise kroppens mangfold, med ammebryster og strekkmerker. Hun danderte seg som en diva i rød kjole

på kjøkkenbenken for GDs fotograf. På bloggen sin deler hun selfies av seg selv hos frisøren og på treningsrommet.

– Mange tror jeg går rundt og planlegger *mediestunts* hele tida: «Hva skal jeg si og gjøre nå for å få folk forbannet?» Men jeg bare lever livet mitt, og har meninger som jeg står for. Jeg er ikke annerledes i media enn ellers. I forbindelse med Forskningsdagene i 2013 holdt jeg foredrag i bassenget, og instruerte i vannzumba etterpå. Det kom en journalist, og siden jeg var iført badedrakt i femtittallsstil, la jeg meg på bassengkanten i en passende femtittallspositur til bildet, som et innfall. Da bildet kom i avisen, sa en kjønnsforskerkollega at jeg spilte på sex. Det hadde ikke slått meg, for jeg tenkte ikke at jeg var pen nok til det.⁶ Jeg gjorde bare det som falt meg inn, og så fikk jeg beskjed om at jeg måtte tenke mer over hvordan jeg framsto i media. Det var vondt.

Hun blir, utypisk nok, stille i noen sekunder.

– Og jeg tenker at det er egentlig tristere om jeg legger om stilen, at jeg begynner å reflektere over min stil, og slutter å gjøre ting som faller meg inn. Da godtar jeg å holde meg innenfor rammene, da blir jeg en *døl*. ■

6 Sarromaa har blogget om at hun var tjukk som barn, og slet med spiseproblemer. Hun har også hatt komplekser for kinnbeina sine, men de forsvant etter at hun skulle sminkes for en tv-opptreden nylig og fikk spørsmål «om de var ekte».

Tankearbeid

Plutselig driver alle med mindfulness. Men lite er nytt, viser et tverrfaglig prosjekt om meditasjonens kulturhistorie.

TEKST: SIRI LINDSTAD FOTO: ERIK NORRUD

– Jeg blir mer meg selv når jeg mediterer, sier Halvor Eifring, professor i kinesisk.

PROSJEKT:
meditasjonens kulturhistorie

FORSKERE:
Halvor Eifring og Svend Davanger

METODE:
nærlesing av tekster (humaniora),
tolkning av skanningresultater (medisin)

UUNNVÆRLIGE VERKTØY:
lærde skrifter fra flere tusen år
(humaniora), MR-maskin (medisin)

– Både humanistiske og naturvitenskapelige perspektiver på meditasjon er viktige, sier Halvor Eifring og Svend Davanger.

Nei, se! En buddha!
Overraskelsen skal ha vært stor hos Gabriel Gustafson, ansvarlig for utgravingene av det 1100 år gamle Osebergskipet sommeren 1904. For jammen var det ikke en buddhalignende figur som åpenbarte seg på trebøtten. Den sitter med lukkede øyne, korslagte ben og underarmene vendt oppover, som i lotusstilling.

Siden har bølge-buddhaen vært gjenstand for mye grubling og motstridende forklaringer. Hadde vikingene kjennskap til østlig meditasjon? Eller er figuren hentet fra keltisk kultur og viser et menneske som er ofret til gudene? Hvordan forklarer man da ansiktets asiatiske trekk og de indiske svastikaene på brystet?

Mangfold

På kontordøren til Halvor Eifring, professor i kinesisk ved Universitetet i Oslo (UiO), henger et bilde av nettopp bølge-buddhaen. Men når Eifring litt senere skal vise oss hvordan han selv mediterer, velger han ikke lotusstillingen. I stedet sitter han bare rett opp og ned på en stol. Men han lukker øynene, han også.

– Det finnes uendelig mange måter å meditere på: med åpne øyne eller lukkede, sittende, gående, fort eller sakte. Kanskje mediterer du over en kort tekst, eller bruker bare en utvalgt lyd.

Som leder for det tverrfaglige forskningsprosjektet *Meditasjonens kulturhistorie* er det da også nettopp bredden i praksiser Eifring først og fremst har blitt slått av. Bølge-buddhaen kan eksemplifisere både de mange forskjellene og likhetene mellom de ulike tradisjonene og kulturene for meditasjon.

– Kulturhistoriske studier av meditasjon har ofte vært veldig konsentrert til enkeltkulturer eller -religioner. Da vi arrangerte en internasjonal forskningskonferanse i 2010, var det første gangen forskere fra forskjellige disipliner og kulturer kom sammen på den måten.

Erfarne

Selv har Eifring meditert siden han gikk på videregående skole. Det samme har medforskeren Svend Davanger, professor i medisin, også han ved UiO.

– Da jeg begynte med det som ung, kjentes det bra, rett og slett. Senere har jeg fått faglig belegg for at det objektivt sett faktisk er sunt, sier Davanger.

– Jeg tilhører en voksende minoritet blant kulturforskere som ikke nødvendigvis tror at alt som skjer, starter der ute og beveger seg innover. Jeg tror noen forandringer starter her inne, i oss, som for eksempel i en meditativ kontekst, sier Eifring.

Han og Davanger gikk inn i forskningsprosjektet med henholdsvis kulturviteren og medisinerens blick på fenomenet meditasjon.

Gjennom det tverrfaglige forskningsnettverket PluRel kom de i kontakt med professor Terje Stordalen fra Teologisk fakultet. Han brakte et religionsvitenskapelig blick inn i prosjektet. Nå, fem år, en forskerkonferanse og snart fire internasjonale artikkelsamlinger senere er Eifring og Davanger skjønt enige om at meditasjon er et fenomen vel verdt å studere i et tverrfaglig perspektiv.

– Det er så veldig opplagt at dette er teknikker som setter i gang fysiologiske og psykologiske prosesser inni deg, men som samtidig er en del av en kulturell og i noen sammenhenger religiøs kontekst, sier Eifring.

Endringsfokuset

Men la oss rolig puste ned i magen og ta det hele fra begynnelsen. Hva er egentlig meditasjon?

– Vår definisjon er «attention-based techniques for inner transformation». Det man gjør, skal være oppmerksomhetsbasert, altså ikke noe som bare skjer tilfeldig. Den bevisste oppmerksomheten er en del av selve prosessen. Det skal være en systematisk ting som enten er gjentakende eller vedvarende. Og så skal man altså ha

– Noen praksiser har forholdt seg ganske fiendtlig til spontane tanker.

HALVOR EIFRING

langsiktige endringer som mål. Det holder ikke bare å skulle skape endringer her og nå – for eksempel å slappe av, men man skal ha et mer langsiktig perspektiv på endringer forankret i mer grunnleggende sider av tilværelsen, hva nå enn det måtte være, forklarer Eifring.

Hvilke endringer man ønsker å oppnå, kan variere.

– Innenfor kristendommen skal du komme nærmere Gud eller Jesus, innen hinduismen skal du komme nærmere Brahman eller ditt eget selv, innenfor konfusianismen skal du bli et mer moralsk menneske og så videre. Man kan skille mellom innholdsbasert meditasjon og den mer teknikkfokuserende, sier Eifring.

– I en kristen kontekst er meditasjon først og fremst knyttet til innholdsorienterte praksiser, altså meditasjon over et skriftsted, en bønn, eller et visuelt bilde som har med skriften eller kristen historie å gjøre. Dette er veldig annerledes enn mye av det vi i moderne tid oppfatter som meditasjon, som er mye mer teknisk orientert.

Særnorsk

Bøtte-buddhaen kan eventuelt tjene som eksempel på hvordan østlige meditasjonspraksiser har påvirket vestlige. Mange av de østlige meditasjonspraksisene har vært mindre innholdsbaserte og mer teknisk baserte. I både kristendom, jødedom og islam har meditasjonspraksisene som oftest vært basert på gjentakelse av bønneord eller hellige skrifter. I de asiatiske tradisjonene er ikke fokuset i samme grad på ens personlige forhold til guden eller gudene, og derfor har meditasjonen i stedet gjerne hatt fokus på for eksempel pusteteknikker og bevegelser.

– Dermed har de også lettere kunnet la seg transportere til andre kulturer uten at de støter mot kulturelle eller religiøse verdier der de kommer, sier Davanger.

I 1960-årene, da den nye ungdomsgenerasjonen fattet interesse for østlig kultur, fikk såkalt indiskinspirert transcendent meditasjon vind i seilene. I Norge stiftet psykolog og lege Are Holen organisasjonen Acem i 1966. Den formidler en norskutviklet metode for avspenning og personlig vekst.

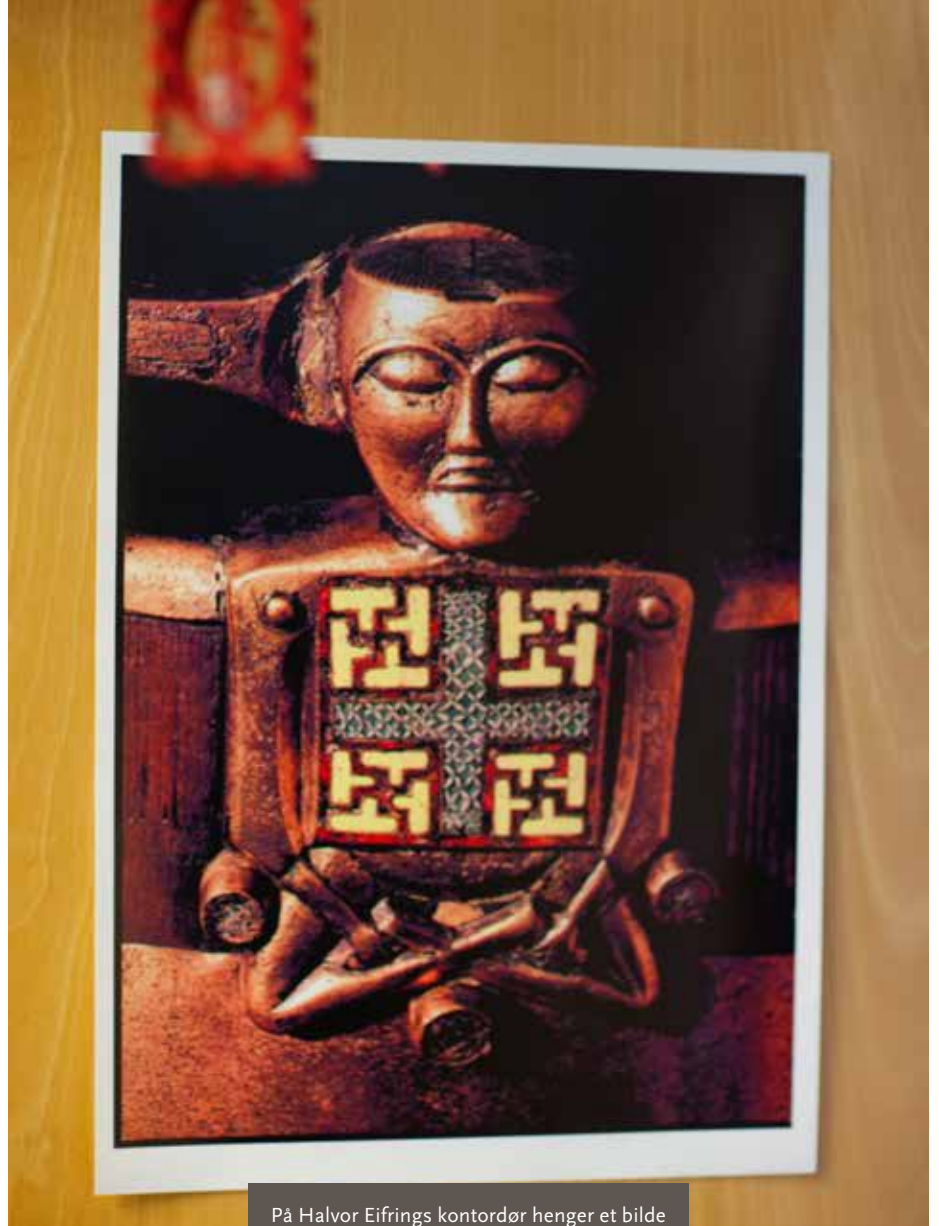
– Det har gitt meditasjon en særstilling i Norge, ettersom den takket være Acem var større enn noen gang i 1980- og 1990-årene, mens interessen gikk kraftig ned i den vestlige verden for øvrig. Og så fikk vi altså mindfulness, med preg av buddhistiske tanker og teknikker, men likevel med mange av de samme elementene i seg som Acem, sier Davanger.

De spontane tankene

For både Eifring og Davanger er økt kroppslig og mental velvære en viktig motivasjon for å meditere. Motivasjonen for å forske på meditasjon er å bedre forstå hva som skjer.

Utfordringen er at meditasjon, som tidligere nevnt, er så veldig mye forskjellig.

– Naturvitenskapenes suksess bygger på det å kunne systematisere og gjenta forsøk slik at de blir sammenlignbare. Men når det finnes så

På Halvor Eifrings kontordør henger et bilde av bøtte-buddhaen fra Osebergskipet.

mange ulike teknikker for meditasjon, er det vanskelig å studere effekten av all meditasjon systematisk, sier Davanger.

Noe vet man imidlertid:

– Den delen av hjernebarken som kalles gyrus cinguli, snakker med hypothalamus, som igjen sender signaler til hypofysen og det autonome nervesystemet. Dermed skjer det en rekke prosesser i kroppen. Man får litt redusert hjerterefrekvens, svetter litt mindre, puster litt roligere, muskelspenningene reduseres noe, forklarer Davanger.

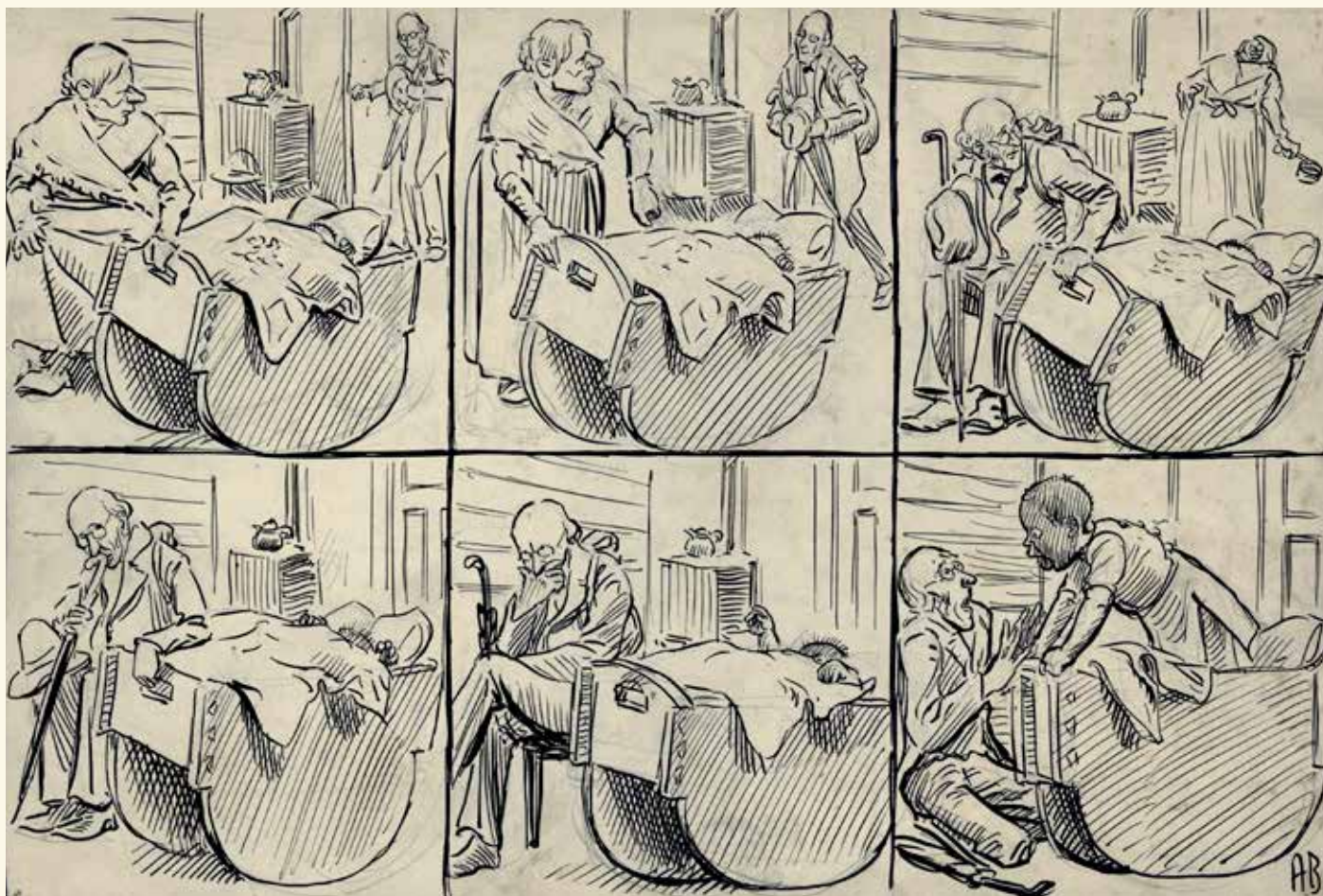
Et spørsmål som både han og Eifring har vært interessert i, og som de gjerne skulle ha forsket videre på, er betydningen av såkalte «spontane tanker».

– Dette er tankene som kommer og går mens du mediterer, og som ulike retninger forholder seg ulikt til. Noen praksiser har forholdt seg ganske fiendtlig til slike spontane tanker og sett på dem som noe som forstyrrer, noe som holder deg borte fra det du egentlig er på jakt etter. Andre ser på dem som noe som bare er en del av det hele, og som du må akseptere, sier Eifring.

Davanger har sammen med noen kolleger publisert en artikkel der de har studert hjernen og de spontane tankene. 14 personer med lang erfaring fra meditasjon ble testet i en MR-maskin mens de brukte to ulike mentale meditasjonsteknikker, såkalt ledig meditasjon, der det var greit at tanker kom og gikk, og en kontrollaktivitet der de skulle konsentrere seg. Det viste seg at det var betydelig større aktivitet i den delen av hjernen som bearbejder tanker og følelser når personene bedrev ledig meditasjon. Jo mer man tilsynelatende slappet av, jo bedre jobbet hjernen, med andre ord.

Stressreducerende og sunt

– Hvorvidt meditasjon fungerer helbredende, er det nok ikke noen sterk evidens for. Men i den grad sykdommen også er preget av stressnivået ditt – og det er det mange sykdommer som er – er det mye som tyder på at regelmessig meditasjon kan virke inn på det området. Og har man som medisiner først tenkt disse tankene, har man jo plikt til å finne ut av det, poengterer Davanger. ■

Sammenhengende tid til forskning

Professoren på fottur er tittelen på denne tegneserien av Andreas Bloch. Dateringen er omtrentlig: mellom 1894 og 1917. Verket er utleid til Forskerforum av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, som kjøpte det inn i 2005. Teknikken er penn over blyant, og materialet er kartong.

Andreas Schelven Schroeter Bloch (1860–1917) var en norsk maler, tegner og illustratør. Hans kunst var ikke minst innenfor sjangrene portrettmaleri og historiemaleri. Blochs kanskje mest prestisjetunge oppdrag var kroningsmaleriet fra kong Haakon og dronning Mauds kroning i 1906.

Han illustrerte en rekke bøker og var fast karikaturtegner i flere vittighetsblader: Krydseren, Vikingen og Korsaren.

Kilder: Wikipedia, Store norske leksikon

Foto: Nasjonalmuseet

En herregårdssaga

En gammel storgård, en tjenestejente, en rekke av tragiske dødsfall. Campus Evenstad i Hedmark har en historie verdt en roman.

TEKST: SIRI LINDSTAD FOTO: ERIK NORRUD

En vei oppkalt etter en kvinne? Ennå er det få av dem her i landet. Men akkurat nå kjører vi på «Anne Evenstads vei», og snart svinger vi inn på Campus Evenstad, Høgskolen i Hedmark, der en byste av den samme Anne Evenstad står midt på tunet. Hvem i all verden var hun, lurer vi på. Vi har kjørt en drøy halvtime nordover fra Elverum, langsmed Glomma, langt inn i Østerdalen. I over hundre år har Evenstad gård vært et høysete for skogbruksutdanning, takket være en dyktig husmannsjente og en raus svigerfar. Men først måtte det finne sted hele sju dødsfall.

Forelskelse og forlovelse

Anne Olsdatter ble født 17. desember 1830, på husmannsplassen Kjøllhammaren i Åmot prestegjeld, det som i dag er Stor-Elvdal kommune. Etter konfirmasjonen kom hun i tjeneste på Evenstad gård, en av de største og flotteste i Østerdalen, der den tidligere lensmannen Ole Olsen Evenstad og kona hans Ragnhild Eriksdatter regjerte. Da Ragnhild døde i 1848, var det 18 år gamle Anne som ble bedt om å overta rollen som husmor. Evenstad var en travel gård, som stadig fikk besøk av høye herrer fra hele landet. Odelsgutten på gården het også Ole. Mot slutten av 1850-årene innledet han og Anne et forhold, som snart fikk far Oles velsignelse. Det ble invitert til bryllupsfest, men det endte i stedet med begavelser.

Tragedier

I januar 1859 blir Tollef, Oles yngre bror syk av «lungebrann», altså lungebetennelse. Ole er på vei til Kristiania og rekker ikke hjem før broren dør. Kort tid etter rammes Ole av den samme sykdommen, og ikke lenge før han skulle ha giftet seg med Anne, dør også han. Far Ole Evenstad sørger dypt over de to sønnene, og i løpet av et par måneder er han borte, han også. Hva skjer med Evenstad gård nå, lurer alle på. Anne var blitt med barn allerede før forloveden døde. I testamentet etter far Ole ble hun og hennes ufødte barn oppsiktsvekkende nok utpekt til enearvinger. Ifølge historien stod Anne selv på kjøkkenet da lensmannen kom inn og fortalte hva som stod i testamentet. Ingen, aller minst hun selv, hadde regnet med et slikt utfall. Og likevel: Dette er bare begynnelsen på historien, for det skal finne sted enda flere tragedier. Anne føder riktignok snart en frisk og fin gutt, som ikke uventet får navnet Ole. Anne tar over styringen av gården og gjør det godt. I 1860 lar hun oppføre en ny og moderne hovedbygning, og hun gifter seg med sambygdingen Erik Mes-selt. Ham får hun ha hos seg i åtte år, til han dør i 1868. Etter det er det bare henne og lille Ole.

Sorgene tar aldri slutt

Ole er en oppvakt gutt. Han studerer forstvesen – skogbruk – først ved Landbrukshøgskolen i Ås og deretter i Tyskland, Frankrike, Italia og

Fra sokkelen kan Anne Evenstad hver dag se vel 270 studenter og rundt 60 ansatte levendegjøre drømmen hennes om en skogbruksskole.

England. Vel hjemme igjen på Evenstad har han store planer for gården og skogen, samtidig som han engasjerer seg i lokalpolitikk. I 1889, 30 år gammel, blir han ordfører i Stor-Elvdal. Han er forlovet med Marit, og alt ser bra ut. Men så dør Marit, og to år senere må også Ole gi tapt for lungebetennelse. Anne sitter alene tilbake med hele formuen og eiendommen, men ingen familie.

Vi snakker om store verdier. Gården omfattet 400 dekar innmark og 26 500 dekar skog. Det

Det er kaldt om vinteren på det gamle stabburet, men i sommerhalvåret kan det brukes til undervisning.

ga solide årlige inntekter. Anne fortsatte å drive gården godt, men var samtidig rundhåndet overfor lokalsamfunnet.

Til minne om hun som var forlovet med sønnen, oppretter hun legatet «Marit Øvergaards Minde» på 50 000 kroner, «til understøttelse eller uddannelse for unge eller gamle, ugifte kvinder inden Storelvedalens herred». To legater, hvert på 100 000 kr, øremerker hun jord- og skogbruksutvikling og -utdanning, og tre andre legater, hvert på 50 000 kr, går til henholdsvis kunstnere eller deres etterlatte, til sjømannsmisjonen og til fremme av husflid. Hun skjenker penger til å bygge Evenstad kapell, støtter Nansenfondet med 10 000 kroner og gir store summer til skogselskapet.

En høyskole vokser fram

Anne Evenstad dør i 1909, nesten 80 år gammel. Hele 78 hesteekvipasjer ledsager begravelsesfølget gjennom Stor-Elvdal. Anne Evenstad hadde ønsket at gården skulle bli et sentrum for skogkulturen. I 1911 kjøper derfor kommunen gården og oppretter i 1912 Evenstad skogsskole med utgangspunkt i en legatgave fra Anne. Nesten tretti år senere, i 1941, får Evenstad status som – en av flere – statens skogsskole.

I 1987 er det igjen dramatisk på Evenstad. Hovedbygningen, som Anne fikk oppført i 1860, og som har utgjort hjertet på Evenstad, brenner fullstendig ned. Det finnes de som da argumenterer for bare å legge ned hele skolen, og heller flytte utdanningen til Elverum. Skolen er jo ikke

særlig stor ...? Men undervisningen fortsetter, i midlertidige lokaler i Mykleby samfunnshus på Koppang, og etter sterk lokalpolitisk kamp blir skolen i 1989 en del av Hedmark distrikthøgskole. 20. oktober 1990 innvies det nye hovedbygget, og Evenstad har endelig fått lokaler som faktisk egner seg til undervisning.

I 1994 opprettes Høgskolen i Hedmark som følge av høyskolereformen, og Evenstad blir skolens minste avdeling: Avdeling for skog og utmarksfag. Året etter er det igjen krise, denne gang som følge av storflom i Glomma. Vannet gjør store skader på bygningene, men det bevilges etter hvert penger til gjenoppbygging, og Statsbygg går inn som forvalter.

Pilotprosjekt

Og siden har det vært bygget og bygget, i takt med at stadig flere studenter og forskere har søkt seg til Evenstad. I dag er man i ferd med å prosjektere det som skal bli et nytt administrasjonsbygg. De høye miljøambisjonene for bygget og den omfattende bruken av massivtre er så nyskapende at bygget i seg selv blir et forskningsprosjekt. Målet er blant annet at bygningen på sikt skal produsere mer energi enn det bruker, takket være gedigne solcelle- og bioenergianlegg. Er det et bifallende smil vi ser på bysten av Anne Evenstad, tro? ■

Kilder: «Anne Evenstad» (Norsk biografisk leksikon); Evenstad 1912–2012 (tegneserie av Bjørn Ousland); Torstein Storaas, Høgskolen i Hedmark.

Undervisningsbygget Låven er fra 2007, men står på gammellåvens grunn og vitner om tidligere tiders gårdsbruk.

20 nøtter

HURTIGRUTA

- a) Guinness' Rekordbok fekk i 2011 ei ny oppføring som hadde med Hurtigruta å gjere. Kva var det snakk om?
- b) Kva år starta Hurtigruta opp (margin: fem år)?

- c) Kva for fjord går nordgåande rute innom i perioden april–september?
- d) Kven syng om å vere «ei lita pia ved ein diger fjord» i songen *Hurtigrute*?
- e) Kva er det nordlegaste anløpet til Hurtigruta?

PRO & KONTRA

- a) Kva kallar vi i dag det som i biletkunsten tidlegare vart kalla eit kontrafei?

- b) Kva var tittelen på amerikanske Elisabeth Wurtzels sjølvbiografi frå 1994, der ho skriv om sitt liv som depresjonsplaga student og forfattar?
- c) Kva kallar vi komposisjonsteknikken der musikken består av ulike stemmer som samspeler med kvarandre (slik at tema og motiv blir sette opp mot kvarandre)?
- d) Kva for ord frå fransk blir brukt om ein person som blir passa på eller hjulpet økonomisk av ein annan person?
- e) Kva kallar vi stoffet som blir til ved at bier tygg harpiks – og som dei bruker som tettemiddel, medan vi gjer bruk av det i medisinen?

DANSK POLITIKK

- a) **Kven er dette?**
- b) Og kva heiter partiet ho stifta i 1995?
- c) Kven leia det sosialdemokratiske partiet gjennom storparten av 1970- og 1980-åra, og sat som statsminister i to periodar i same tidsrommet?
- d) Kva år sa over 63 prosent av danskane ja til EF-medlemskap?

- e) Statsminister Helle Thorning-Schmidt har ein svigerfar som er tidlegare leiar av det britiske Labour-partiet. Kva er namnet hans?

JESUS FRÅ NASARET

- a) Kven blant Jesu disiplar var det som ifølgje Johannesevangeliet nekta å tru at han var gjenopstått før han hadde sett og følt på såra frå krossfestinga?

- b) Kva for omstridd italiensk filmregissør som vart myrda for førti år sidan, gjekk tett innpå Jesu andlet og ord i *Matteusevangeliet* frå 1964?
- c) Det gamle testamentet spår at ein frelsar, Messias, skal komme – ein profeti som dei kristne meiner Jesus har oppfylt. Men kva tyder nemninga Messias?
- d) Det siste måltidet Jesus delte med disiplane, er eit omtykt motiv i biletkunsten. Kven står bak det kjende veggmaleriet frå cirka 1495 som finst i Milano?
- e) Kven er den første som ser den gjenoppståtte Jesus, ifølgje både Johannes- og Markusevangeliet?

SVAR:

- HURTIGRUTEN**
- a) Som tema for verdas lengste uavbrotne, direkte sende TV-dokumentar (på NRK: heile den 134 timar lange turen frå Bergen til Kirkenes)
- b) 1893
- c) Geirangerfjorden
- d) Kari Bremnes
- e) Mehamn

- PRO & KONTRA**
- a) Eit portrett
- b) *Prozac Nation*
- c) Kontrapunkt
- d) Protesje
- e) Propolis

- DANSK POLITIKK**
- a) Pia Kjaersgaard
- b) Dansk Folkeparti (som Kjaersgaard sat som leiar for til 2012)
- c) Anker Jørgensen
- d) 1972
- e) Neil Kinnock

- JESUS FRÅ NASARET**
- a) Tomas, av denne grunn ofte kalla tvilaren Tomas
- b) Pier Paolo Pasolini
- c) Den som er salva
- d) Leonardo da Vinci
- e) Maria Magdalena

Sitert:

FØLELSENEs TYRANN

«Vi lever i de sårede følelser tyranni. Mennesker begynner å snakke om sårede følelser og krenkelser når de ikke har argumenter.»

Nina Karin Monsen da hun mottok Fritt Ord-prisen i 2009. (Aftenposten)

«Jeg føler meg utrolig såret og krenket, og vil i løpet av et par uker overveie å sende inn en klage til Kunnskapsdepartementet.»

Nina Karin Monsen da hun nylig oppdaget at hennes egen bok er analysert og kritisert i en doktorgradsavhandling. (Dagbladet)

ALT DET ANDRE

«Jeg rydder og lager stort sett mat, og så tar kona mye av det andre.»

Dekkskift, da eller? Vi vet ikke, og det gjør visst ikke kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen heller. (Aftenposten)

«Det skjer svært sjeldan i vanlige folks liv at ein høgrøsta krangel toppar seg med at du skrik: 'Eg har framleis tillit til deg, men eg kritiserer deg kraftig!'»

Giftet politikere, ta notis! Tenk bare om Stortingets oppførsel skulle spre seg til folket, advarer Are Kalvø. (Aftenposten)

«Ei regjering med 55,55 % MENN vart i 1988 kalla 'kvinneregjeringa'.»

Men damene tok vel unna 'mye av det andre' regjeringsarbeidet, kanskje. Tegneserieskaper og skribent Øystein Runde påpeker rare ting i den norsk-svenske kjønnsdebatten. (Dagbladet)

ELSA SOLSTAD

Medlem nummer: 40155061

STILLING: førsteamanuensis, Institutt for økonomi- og samfunnsfag, Høgskolen i Harstad og II-stilling ved Handelshøgskolen i Tromsø, UiT Norges arktiske universitet

UTDANNING: doktorgrad i bedriftsøkonomi fra tidligere Handelshøgskolen i Bodø

KARRIEREMÅL: Å kvalifisere meg til å bli professor

Full oversikt med plastmapper

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Det er litt hektisk. Jeg er medredaktør på en antologi, skriver ulike papers og veileder studenter i innspurt til bachelor- og mastergrad.

– Hvor tenker du best?

– Jeg tenker veldig godt når jeg går tur, for da settes tankene i system. Men jeg skriver best ved kjøkkenbordet. Der kan jeg tenke uforstyrret.

– Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?

– *Economic Approaches to Organizations* av Douma og Schreuder. Den viser linken mellom begge mine fag, økonomisk teori og organisasjon og ledelse.

– Hva skal til for å bli en god førsteamanuensis i bedriftsøkonomi?

– Det er et vidt fagfelt, så man må se sammenhenger mellom flere fag, være analytisk, samt akseptere at andre har et annet ståsted på

grunn av ulike fagbakgrunn.

– Hva er tabu i ditt arbeid?

– Det er ikke spesifikt for mitt fag, men i forskning er det tabu å trekke forhastede konklusjoner uten empirisk eller teoretisk belegg for det. Dette er vi også veldig bevisste på når vi underviser studentene.

– Hva karakteriserer kontorplansen din?

– Jeg er et ryddig menneske, og kontoret er deretter. Alt er systematisert i plastmapper, så det er lett å finne fram.

– Om du kunne ha tilbrakt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hva ville du ha valgt da?

– Det er ingen spesiell institusjon jeg drømmer om, men det måtte vært en plass med et forskningsmiljø som jeg både kunne bidra inn i og lære av.

– Om du måtte ha valgt deg et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på da?

– Jeg pleier å si at når jeg en gang får god tid, skal jeg lese historie grundig.

– Hvilke tiltak ville du ha gjennomført om du var kunnskapsminister?

– Jeg ville sett på bevilgningene og betingelsene og sørget for at det ble mer attraktivt å jobbe innen mitt fagfelt. Vi blir utkonkurrert av privat næringsliv.

– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Reportasjer fra andre fagmiljøer, om hva de har av aktiviteter og prosjekter. Så kunne vi bli mer oppdatert på hverandre og lettere kunne bygge nettverk.

♦ AV ELIN REKDAL MÜLLER

PhD Comics

Seminar BINGO!

To play, simply print out this bingo sheet and attend a departmental seminar.

Mark over each square that occurs throughout the course of the lecture.

The first one to form a straight line (or all four corners) must yell out BINGO!! to win!

SEMINAR BINGO				
Speaker bashes previous work	Repeated use of "um..."	Speaker sucks up to host professor	Host Professor falls asleep	Speaker wastes 5 minutes explaining outline
Laptop malfunction	Work ties in to Cancer/HIV or War on Terror	"...et al."	You're the only one in your lab that bothered to show up	Blatant typo
Entire slide filled with equations	"The data clearly shows..."	FREE Speaker runs out of time	Use of Powerpoint template with blue background	References Advisor (past or present)
There's a Grad Student wearing same clothes as yesterday	Bitter Post-doc asks question	"That's an interesting question"	"Beyond the scope of this work"	Master's student bobs head fighting sleep
Speaker forgets to thank collaborators	Cell phone goes off	You've no idea what's going on	"Future work will..."	Results conveniently show improvement

JORGE CHAM © 2007

WWW.PHDCOMICS.COM

Digital tyngde

Systematisk og grundig, men språklig tungt, om bruk av digitale verktøy i undervisning.

Hvordan bruker dagens lærere digitale verktøy i undervisningen? Det spørsmålet stiller Trine Fosslund ved Universitetet i Tromsø. Høyere utdanning befinner seg i *en digital vending*, skriver førsteamanuensis tilknyttet Ressurssenter for undervisning, læring og teknologi, så spørsmålet er motivert i forventninger til høyskoler og universiteter fra myndigheter, arbeidsliv, studenter og fra UH-sektoren selv. For å få has på problematikken har sosiologen intervjuet digitale innovatører blant lærere fra et bredt spekter av fagretninger ved landets universiteter og høyskoler. Intensjonen er å stimulere til mer erfaringsutveksling på tvers av fag og «gi et faglig bidrag og inspirasjon til alle som er interessert i å ta i bruk digital teknologi i egen undervisning, samtidig som en viser til utfordringer og muligheter ved autentisk bruk av digital teknologi i høyere utdanning». Lykkes hun med det? Svaret er både ja og tja.

Det Fosslund først og fremst lykkes med, er å gi en detaljert, bred og særdeles grundig gjennomgang av feltet. Etter en innledende runde, der problematikken settes i en større sammenheng og rådende forventninger knyttet til bruk av digitalt verktøy i undervisningen redegjøres for, går forfatteren systematisk til verks. Empirien hennes er hentet fra flere utdanningsmodeller, det vil si alt fra campusbasert undervisning til rene nettstudier. Modellene setter ulike premisser for undervisningssituasjonen, og forfatteren vier en særlig oppmerksomhet til den digitale teknologiens muligheter for å legge til rette for akademisk danning hos studentene. I boka tar hun for seg undervisningsløpet trinnvis. Først undersøker hun hvordan innovatørene planlegger undervisningen i digitale omgivelser, så ser hun på hvordan digitale verktøy brukes for å aktivisere studentene i små og store grupper. I tillegg til å introdusere bruk av mobiltelefoner og rollespill utforskes blant annet de velkjente presentasjonsverktøyene Powerpoint og Prezi. Hun tar siden for seg nettdiskusjoner og sosiale medier, og oppsummerer med en lengre liste over hva som må til for å lykkes med diskusjoner på nett. Det handler blant annet om viktigheten av å skape et trygt ytringsklima, sosial tilhørighet, nettikette og en klar faglig hensikt. Flere av innovatørene bruker sosiale medier (for eksempel Facebook og Twitter), samskrivingsverktøy (for eksempel Google Docs og Wiki) og annet delingsverktøy (for eksempel Dropbox). I tillegg gjør noen digitale opptak som senere

deles. Her bidrar boken med et vell av konkrete tips og råd, samt refleksjoner rundt bruken. Dette er nyttig både for studenter og fagansvarlige. Mot slutten av boka undersøker Fosslund hvordan veiledning gjøres gjennom digitale verktøy, i form av nettmøter. Her for-

klares enda flere konkrete verktøy, som Lync, Skype og Adobe Connect. Eksemplene illustrerer godt hvordan digital teknologi kan gi en pedagogisk merverdi i ulike veiledningssituasjoner. Ikke bare gjør den veiledningen lettere tilgjengelig ved at flere møtetidspunkter blir mulige, den sikrer også en tettere oppfølging av studentene. Her blir det enda tydeligere hvordan digital teknologi kan fremme samarbeid mellom medstudenter, veiledere og andre samarbeidspartnere. Før Fosslund tar en kikk inn i den digitale glasskula, redegjør hun for hvordan vurderingen endrer seg gjennom bruk av digitale verktøy. Framfor å bli noe læreren gir i etterkant av kurset, blir vurderingene en mer integrert del av et helhetlig læringsforløp. Gjennom hele boka trekker hun veksler både på konkrete erfaringer fra innovatørene, og integrerer disse med tidligere forskning og teori.

Grundigheten, den åpenbare relevansen og tverrfagligheten er av det gode. Likevel er det noe som butter. Hvem er det Fosslund egentlig skriver for? Den fremstår til dels som en bok for andre som forsker på bruk av digitale verktøy i undervisningen, mens den i mindre grad er det den lover i starten: en «inspirasjon til alle som er interessert i å ta i bruk digital teknologi». Jeg tror den ville lykkes bedre med det siste om den hadde integrert mer evaluering og respons fra studenter, og flere konkrete eksempler i form av historier, bilder og illustrasjoner. Jeg savner også et par runder til med redigering. Språket er for tungt. Setningene er ofte omstendelige, og flere ganger blir budskapet mer forvirrende enn klargjørende i den noe tåkete, akademiske diskursen. Boka hadde kledd noen tydeligere pedagogiske grep, en smartere redigering og en noe mer smidig forskningsformidling. Jeg etterlyser ingen lettvinnt håndbok med *digitale verktøy for dummies*, men en formidling der relevante og sentrale erfaringer ikke står i fare for å drukne i mer eller mindre irrelevante detaljer.

AV RAGNHILD FJELLRO

Hjernebeskuende

Så pass kvikt, kjekkasaktig og vel-skrivet at du lett kan tro alt du leser.

LONE FRANK

Den femte revolusjon.

Mennesket i hjerneforskningens tidsalder

Spartacus, 2015

284 sider

Veil. pris: kr 339

Når biolog og vitenskapsjournalist i Weekendavisen Lone Frank nå får *Den femte revolusjon* oversatt til norsk, kan man selvsagt stusse over at en bok som skal geleide leserne gjennom et fagfelt som er i slik rivende utvikling, nemlig hjerneforskningen, allerede er noen år gammel. Den ble først utgitt i 2007. Men det viser seg å gå greit, for Franks anliggende er, slik tittelen viser, å antyde og undersøke hvor og hvordan nevrovitenskapen kan komme til å utøve innflytelse på samfunnet. Foruten å ledes av egne sterke synspunkter får hun hjelp av en rekke amerikanske forskere som hun møter og intervjuer. For å si det med en gang: Dette er hard core. «Alt er kjemi», skriver hun, eller alt i livet er fysiologiske prosesser uten spor av mening.

Det er klart det er masse interessant her, for ved hjelp av hjerne-skanning er det mulig å komme et hakk bakom den informasjonen vi hittil har måttet nøye oss med. Nå kan forskere se hva som faktisk skjer i hjernen når vi vurderer moralske handlinger, foretar økonomiske valg eller bedriver meditasjon. Kanskje kan de også

finne ut om vi eier empati, og om vi snakker sant. Og derfra tenkes veien ganske kort til at vi alle kan bli informert om hvilke valg og aktiviteter, eller bedre: hvilke kognitive atferdsstrategier, som ikke bare er de mest rasjonelle, men som også kan oppøve vår evne til lykke (det er en evne, slik også moralen er en evne, påstås det). Kanskje kan vi snart også bygge systemer som kan luke ut de ikke-empatiske fra viktige stillinger og få sikre løgn-detektorer. I enden av all forskningen øyner Frank både et opplysnings- og frigjøringsarbeid, ikke minst fordi hjerneforskningen vil kunne bidra til radikal selvinnsikt.

Selv om alt er kjemi og empirismen er eneste veiviser, ender boka likevel med et postmodernistisk frihetsbudskap. Fordi hjerneforskerne ikke klarer å lokalisere et selv i hjernen, tenker Frank seg et flytende selv, og derfra er det fritt fram å kunne forme seg selv i den retning man måtte ønske. Det er hva kunnskapen kan gi oss: Jo mer vi vet om prosessene i hjernen, jo mindre bundet av biologi og tradisjon trenger vi å være. Derfor er et oppgjør med religionen også i dette opplysningsprosjektet sentralt. Frank er en fundamentalistisk ateist, og forskningen og argumentene hun presenterer i det lange kapittelet om religion, gjør meg svimmel. Her blir du dupert av en hel haug med liksom uproblematisk forutsetninger og en demagogisk tone. At det foregår noe i hjernen når vi gjør noe eller tror på noe eller søker å unngå noe, det sier seg selv. Men hvordan det skal fortolkes, alt det som nå kan avleses, det sier neppe seg selv. Det er det selvsagt ingen i denne boka som sier heller, men det er mye frimodighet å spore i tolkningene.

Innimellom tar jeg meg i å ønske meg en annen bok. Frank bruker hjerneforskningen til å underbygge egne sterke meninger, og det på en lettest og medrivende måte. Men vi blir ikke gitt kunnskapen til å kunne vurdere de testene og metodene hun presenterer for oss, og må derfor bare følge på. Selv om jeg nok ville ha foretrukket en nøktern vitenskapsformidling fremfor denne subjektive, skjønner jeg jo at den kan ha et viktig bruksområde: debatt.

AV AASNE JORDHEIM

Tilbakekomstens fravær

Boken svarer et litt kjedelig nei på tittel-spørsmålet, men legger interessante tall på bordet.

INGER FURSETH (red.)
Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet
Universitetsforlaget, 2015
224 sider
Veil. pris: kr 369

Denne boken samler de norske resultatene fra et femårig nordisk komparativt prosjekt om religion i den offentlige sfæren (NOREL). Bokens tidshorisont springer ut fra faget selv, nemlig fra den forrige «konklusjonen» i faget basert på forskning på religion i Norge i tidsrommet 1930–1980. Der var tendensen at samfunnet ble mer sekularisert, med en større «privatisering» av religion, og at den også var mindre til stede i offentligheten. I løpet av 1990- og 2000-årene har enkelte sosiologer ment at denne utviklingen er reversert, og at religionene er på full fart tilbake i offentligheten (her nevnes blant annet forskere som Peter Berger og Jürgen Habermas).

Boken reformulerer de teoretiske påstandene til et spørsmål: Er vi vitne til religionens tilbakekomst i offentligheten? Konklusjonen er klar: Nei, det er ingen tendens til dette, snarere har religionens plass i offentligheten vært forholdsvis uendret i årene dette prosjektet dekker (1988–2013). Det religiøse landskapet er blitt mer sammenfattende, men likevel ikke mer dominerende i offentligheten.

Boken starter med en innledning om teoretiske og faglige spørsmål for prosjektet. Så følger en grov skisse over utviklingstrekk i det norske samfunnet i perioden, med fokus på innvandring, økonomiske utviklingstrekk, og endringer i velferdsstaten og det politiske landskapet. Boken avsluttes med et kort appendiks der man redegjør for metodikken og datamaterialet (valg og koding av avisartikler, stortingsdokumenter, partiprogrammer m.m.). Mellom disse finner vi kapitler som går tett på det innsamlede materialet, med lite spekulasjon og mest empiri. Det gjør boken til et godt oppslagsverk hvis man trenger tall f.eks. på de politiske partienes forhold til religiøse spørsmål, men det gjør også at boken er litt kjedelig i formen. Men kanskje er dette bare å ta feil av form og innhold, for boken bekrefter vel egentlig bare at det norske samfunn er veldig konformt: De politiske partiene skiller seg i veldig liten grad fra hverandre, med de opplagte unntakene: KrF er det mest religiøse partiet, med liten tro på at religion er konfliktskapende, mens SV huser flest ateister, men er også de er mest liberale når det gjelder religionsfrihet og retten til å bære religiøse symboler. I så måte er det kanskje mest overraskende med boken hvor lite FrP skiller seg fra de andre partiene: Partiet er verken kristent eller opptatt av religion, og stiller seg alt i alt sammen med Ap og H i de fleste standpunkter. De er den marginalt største tilhengeren av retten til å si ting som andre kan oppfatte som blasfemiske. Når det gjelder dagsavisene i Norge, er deres dekning av religion også svært lik, selv om man kanskje kan stille spørsmålsteget ved om utvalget (VG, Aftenposten, Stavanger Aftenblad og Arbeiderbladet/Dagsavisen) virkelig er representativt for bredden av aviser i Norge.

Bokens funn blir nok mer interessant når de settes inn i den større, nordiske rammen for NOREL-prosjektet: Først i en sammenstilling vil vi se om utviklingen i Norge er typisk eller utypisk. Kanskje er det derfor urettferdig å kalle boken kjedelig, all den tid den ikke prøver å legge skjul på at den først og fremst er et mer uttømmende appendiks til det større forskningsprosjektet.

AV KJETIL VIKENE

NYE BØKER AV FORSKERE

TORBJØRGO
Forebygging av kriminalitet
Universitetsforlaget, 2015
304 sider
Veil. pris: kr 399

Forfatteren har utviklet en modell for forebygging av kriminalitet, basert på ni mekanismer. Modellen kan brukes på helt ulike former for kriminalitet: fra bilkjøring i rus til terrorisme. De forebyggende mekanismene er de samme for alle kriminalitetsformene, men virkemidlene som kreves for å aktivere dem, er ulike. Bjørgo er professor i politivitenskap ved PolitiHøgskolen i Oslo og seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt.

KJERSTI VIK
Mens vi venter på eldrebølgen. Fra eldreomsorg til aktivitet og deltakelse
Gyldendal Akademisk, 2015
224 sider
Veil. pris: kr 355

Eldre må være aktive for å fremme helse, men aktivitet kan være mer enn fysisk trening. Boka diskuterer hvordan normal aldring kan få følger for hverdagsaktiviteter. Den viser hvordan helsepersonell kan legge til rette for at de eldre fortsatt «deltar i eget liv». Vik er ergoterapeut med doktorgrad i emnet eldre og rehabilitering og arbeider som professor og forsker ved avdeling for helse- og sosialfag ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

ALEXANDER RØSLER
Dokumentarfilmens spesielle utfordringer – Virkelighetens villnis
Cappelen Damm Akademisk, 2015
152 sider
Veil. pris: kr 269

Hvordan skape en vellykket dokumentarfilm? Boka redegjør for noen av grunnleggende betingelsene. Forfatteren tydeliggjør sentrale kjennetegn for ulike fortellersjangre, og prosessene i konstruksjonen av en dokumentarfilm, som research, manusutvikling, foto, klipp, casting og balansen mellom bilde og ord. Røslér er regissør og professor ved Avdeling for TV-fag, Høgskolen i Lillehammer.

Doktorgraden – utdanning eller forskning?

Antallet doktorgradskandidater i Norge er fordoblet på ti år. Men doktorgraden bør ikke organiseres som studier på lavere nivå, mener kronikkskribentene.

Ved Universitetet i Bergen (UiB) har spørsmålet denne våren blitt aktuelt i forbindelse med en organisatorisk utviklingsprosess. Men kjernen i spørsmålet er likevel politisk mer enn administrativt: For hvordan skal vi organisere forskerutdanningen for å frembringe de beste forskerne for fremtiden? Blir doktorgradskandidatene bedre av å bli organisert og administrert på samme måte som studenter eller som forskere? Å tydeliggjøre den organisatoriske rammen for forskerutdanningen er en gyllen mulighet til å løfte frem hvor viktig doktorgraden er.

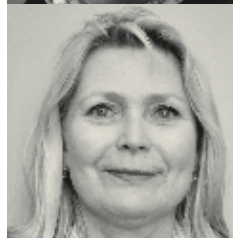
Doktorgradsutdanningen, eller forskerutdanningen som den gjerne blir kalt, har de siste ti årene gjennomgått en stille revolusjon. Tallene alene vitner om drastiske endringer. Antallet doktorgradskandidater i Norge er fordoblet på ti år. I 2014 var nærmere 10 000 personer i ferd med å ta en doktorgrad, i 2004 var det under fem tusen. Antall kreerte doktorer er nesten fordoblet i samme periode. I 2004 tok i overkant av 700 personer doktorgraden, i 2014 var det nesten 1500. For ti år siden var det 13 institusjoner som kreerte doktorer, i fjor var det 22.

Revolusjonen har ikke bare vært kvantitativ. Den har også vært strukturell og organisatorisk. Veien til samfunnets høyeste akademiske grad var tidligere langt på vei et ensomt løp hvor kandidaten alene holdt på med sin forskning og bare sporadisk var i kontakt med en veileder. I dag er doktorgraden på de fleste universitetene regulert gjennom en egen forskrift. Her står det blant annet at kandidaten skal gjennomgå en egen opplæringsdel, årlig rapportere om sin

fremdrift og ha en midtveisevaluering. Det oppfordres også til at hver kandidat har minst to veiledere. Den største forandringen er kanskje at en doktorgrad før ble betraktet som kroningen av en forskerkarriere. I dag er den for de fleste starten på et yrkesliv som ikke nødvendigvis skal være akademisk.

Endringene de siste ti årene har krevd et stort administrativt løft. Mens stillingsbenevnelsen forskerutdanningskoordinator knapt nok fantes i 2004, er det i dag ganske mange av dem. På den nasjonale forskerutdanningskonferansen samles det årlig nærmere 150 deltakere som alle arbeider med administrasjon av forskerutdanningen. Forskerutdanningskoordinatorene gjør en formidabel jobb og løser kandidatene så vel som deres veiledere gjennom de ulike fasene, fra opptak via gjennomføring til disputas og kreeringen, som foregår på høytidelig vis. Når rapporter fylles ut, kurs registreres og endringer foretas, holder forskerutdanningskoordinatorene styr på det hele. De er uunnværlige.

Den stille revolusjonen som har forandret doktorgradsløpet, er et europeisk fenomen og har vært en del av de andre reformene innenfor høyere utdanning med basis i Bologna-prosessen, eller

Av ROLAND JONSSON
professor,
Det medisinske-
odontologiske
fakultet, UiB

BERTE-ELEN KONOW
prodekan for
forskning,
Det juridiske fakultet,
UiB

ANNE BEATE MAURSETH
seniorrådgiver,
Forskningsadministrativ
avdeling, UiB

kvalitetsreformen som den gjerne blir kalt. Doktorgraden ble innlemmet i Bologna-prosessen i 2005, og Universitetet i Bergen var en viktig pådriver.

I kjølvannet av disse endringene i volum og struktur har det dessverre blitt utbredt å betrakte doktorgradskandidatene som studenter som skal masseproduseres på samme måte som på lavere grad. En slik oppfatning er uheldig og direkte skadelig, for den kan ende med å gjøre det vanskelig å forsvare hvorfor man skal ha doktorgrad overhodet.

Selv om den norske doktorgraden har endret seg i takt med den europeiske, er det ikke tvil om at doktorgradskandidatene i Norge er heldige sammenliknet med kandidater i mange andre land. De aller fleste kandidatene i Norge er ansatte med lønn og har rettigheter som enhver annen lønnstaker. Med tanke på inntekt, pensjon og permisjonsordninger i forbindelse med sykdom og foreldreomsorg er dette meget gunstig. I andre land er doktorgradskandidatene definert som studenter og har økonomi og velferdsrettigheter deretter. Dette er et av Norges fortrinn når det gjelder doktorgraden som gjør det mulig å rekruttere de beste forskertalentene. Tanken i Norge har vært at doktorgradskandidatene gjør en jobb, de forsker og må behandles som voksne, selvstendige arbeidsta-

«Mer enn 80 prosent av de nye doktorene skal ha sin karriere utenfor academia.»

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
kjetil.brottveit@forskerforum.no.

Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000.

Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

«Doktorgradskandidatene er en uvurderlig ressurs, og må behandles som selvstendige forskere.»

kere og i starten av en karriere.

Riktignok skal de aller fleste av dem, ja, faktisk mer enn 80 prosent av de nye doktorene, ha sin karriere utenfor academia. Derfor må de gjennom doktorgraden tilegne seg egenskaper som gjør dem attraktive på arbeidsmarkedet og i stand til å påta seg arbeidsoppgaver også utenfor universitets- og høyskolesektoren. Dette gjelder alt fra håndtering av store data, mestring av avanserte fortolkningssystemer, formidlingsevne og prosjektledelse.

De norske universitetene og høyskolene har de siste ti årene satset systematisk på doktorgraden. I henhold til *Salzburg 2-erklæringen* fra 2010 som Norge er forpliktet på, skal en doktorgrad være et selvstendig forskningsbidrag og kandidatene behandles som forskere gjennom hele doktorgradsløpet.

Ved Universitetet i Bergen er det derfor prorektor for forskning som har det overordnede ansvaret for doktorgraden. At dette er mer enn en formalitet, blir tydelig av det faktum at doktorgradskandidatene sto for mer enn 20 prosent av UiBs samlede forskningspublikasjoner i 2014. Et imponerende bevis på deres betydning!

Universitetet i Bergen er for tiden inne i en organisasjonsutviklingsprosess som også angår doktorgraden. Vi vet at det vil komme nye utfordringer på løpende bånd i nær fremtid. Vi vet at utfordringene først og fremst vil være faglige. Mer enn hvordan kandidatene blir registrert, og på hvilken måte forskerutdanningskoordinatorerne rapporterer inn data ved de enkelte fakultetet, vil den store utfordringen i fremtiden handle om å ivareta og utvikle kvali-

teten på kandidatenes forskning. Å organisere doktorgraden på samme måte som studier på lavere grad kan være administrativt praktisk, men vil neppe bidra til å realisere de faglige, forskningsmessige målene det fortsatt vil være forventninger om at en doktorgrad skal innfri.

Doktorgradskandidatene er en uvurderlig ressurs og må behandles som selvstendige forskere tidlig i sin karriere, uavhengig av om deres videre karriere skal være innenfor eller utenfor academia. Derfor må de faglige ambisjonene stå i sentrum når doktorgraden skal organiseres.

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Utlysning av forskningsmidler

KUNST, KULTUR OG KVALITET

Kulturrådet lyser ut midler til forskning på kvalitet og kvalitetsforståelser i samtidens kunst og kultur. Søknadsfrist 15.9.2015.

Mer informasjon:
www.kulturradet.no/kvalitet

«For fyrste gong får vi eit tidsskrift som rettar seg direkte mot museumssektoren, med heile breidda frå bygdetun til naturhistorisk museum.»

Fagleg utvikling i museumslandet

Vi museumsfolk treng å løfte oss fagleg, og nå får vi hjelp! Universitetet i Bergen ønsker velkomen til nytt studium: «Å forske i og på museum». Studiet er eit samarbeid mellom universitetet og Norges museumsforbund, og er særskilt tilpassa museumstilsette som treng fagleg påfyll for å entre forskararenaen. Til våren følgjer dei opp med eit kurs til, om vitskapleg publisering. Norske museum har gått gjennom store omorganiseringar dei seinare åra, vi er konsoliderte, styrkte med andre ord. Og når det gjeld forskning og kunnskapsproduksjon, er eg ikkje i tvil om at konsolideringsprosessen verkeleg har styrkt oss. Konservatorar som før var gode grannar i nærskyldte organisasjonar, er nå samla under felles leiing, og i ein del tilfelle også under felles tak. Om leiinga vil prioritere forskning, så gjev denne nye organisasjonsforma gode høve til det.

Eg er heldig, eg er tilsett i eit museum som satsar på forskning. Vi har i Anno museum skipa til eige skrivekurs, og hjelpt kvaran-

dre fram så vi i februar kom ut med den fyrste felles publikasjonen, som nummer ein i ein vitskapleg skriftserie: *Anno Hedmark*. Nå er vi i gang med nummer to. I tillegg oppmodar vi kollegane våre til å publisere i vitskaplege tidsskrift. Eit nytt tiltak frå Museumsforbundet vil også lette det arbeidet. Til hausten kjem fyrste nummer av *Norsk museumstidsskrift*. Det blir eit såkalla nettbasert «Open Access»-tidsskrift på nivå 1 i det nasjonale systemet for akkreditering av vitskaplege publikasjonskanalar. For fyrste gong får vi eit tidsskrift som rettar seg direkte mot museumssektoren, med heile

Av
BJØRN SVERRE
HOL HAUGEN,
konservator NMF ved
Anno museum

breidda frå bygdetun til naturhistorisk museum. Ofte er ein artikkel det den knappe forskningstida i musea rekk til. Men av og til er det høve til å gjennomføre større prosjekt.

Anno museum tok faktisk sjansen på å finansiere eit doktorgradsprosjekt, og eg var så privilegert at eg fekk fordjupe meg samanhengande i tre år. Det er det morosamaste arbeidet eg har gjort. Det meste av tida hadde eg arbeidsplass ved universitetet, men tett kontakt med museumskollegaer og Anno museums eige forum for forskning og kunnskapsproduksjon var særskilt viktig.

«Eg er heldig,
eg er tilsett i eit museum som
satsar på forskning.»

Dei tre åra gjekk fort. Og sjølv om nervane var i spenn, så var det ei sann glede å disputere. Det vart ein god diskusjon med røynde og kunnskapsrike opponentar, som tok det museumsnære og gjensidig prosjektet mitt på alvor. Nå er eg vel attende i museet, dels med nye arbeidsoppgåver, dels med like allsidig arbeidsdag som før stipendiat-tida. Men det er ikkje tvil om at den nye graden fører med seg mange spennande førespurnader, i tillegg til eit nytt blikk på museumsverksemda og faget.

Det kjennest godt å vera tidleg ute – i ei tid med stadig større merksemd på forskning i norske museum. Kanskje liknar kjensla litt på den dei mange etnologimagistrane hadde då dei kom frå universitetet og ut til nye museumsstillingar etter førre store omlegginga i museumslandet? Eit lite grann av nybyggarkjensle? Nå gjeld det i alle fall å halde fram med forskinga – og tenkje at ein doktorgrad er byrjinga på vidare arbeid, og slett ikkje ein fagleg endestasjon. Så min appell til alle museumskollegaer må bli: Får du sjansen til å utvikle eit forskingsprosjekt, stort eller lite, så grip han!

Gjesteskriventene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Hanne Sigrun Byhring, John Peter Collett og Heidi Jensberg.

Garantert Norges billigste boligforsikring

Forskerforbundets boligforsikring har prisgaranti som garanterer deg minst 5 % billigere pris enn du får tilbud om noe annet sted, men de fleste sparer betydelig mer.

To hus brant ned på Romerike

Fire personer har mistet hjemmene sine.

Kjøpte hus for 4,5 millioner - fant skader for 2,9 millioner

Hus brant ned i natt

Fant støv- viste seg å være fra sopp

Allerede under overtakelsen fant kjøperne støv i spiskammeret. Etter hvert kom det fram at støvet ikke skyldtes dårlig rengjøring, men stammet fra ekte hussopp, [skriver Aftenposten](#).

Enebolig fikk vannskader etter ledningsbrudd

Over 20 hus totalskadet i brann Lærdal

Kaos etter at vannrør sprakk

Viktig å vite om forsikringen:

- Forsikringen er en fullverdiforsikring, som inkluderer toppdekning som du må betale ekstra for i andre selskaper
- Du kan utvide forsikringen med Hussoppforsikring til kun kr 400/år uansett størrelse på boligen
- Du kan få opp til 40 % rabatt ved å gjøre noen enkle tiltak for å sikre deg mot innbrudd-, brann- og vannskader

Vi hjelper deg med å si opp din forsikring og flytte forsikringen til oss

Kontakt Forskerforbundets forsikringskontor for et godt tilbud!

Humaniorakrisens nekrolog

«'Humaniorakrisen' har blitt et begrep. Er dette riktig diagnose?» spør Terje Lohndal og Knut Melvær.

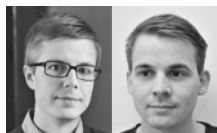
HUMANIORA: Rekrutteringen er sviktende. Forskningen får ikke den finansieringen den fortjener. Det blir færre faste stillinger. Studentene er late. Samfunnet skjønner ikke hvorfor det er viktig. Omdømmet er generelt ikke bra.

Dette er alle påstander som har blitt hevdet om humaniora i det offentlige ordskiftet. Svært ofte har symptomene blitt ledsaget av en kriseretorikk: «humaniorakrisen» har blitt et begrep. Er dette likevel riktig diagnose? Er det kanskje slik at flertallet av disse påstandene også gjelder andre fag enn de humanistiske? Om så er, hva er i så fall en riktig diagnose når det gjelder humaniora i Norge?

11. mai arrangerte Fakultetsmøtet for humanistiske fag en dagskonferanse i Tromsø der et «program for fornyelse» skulle presenteres. Krisebegrepet er befriende fraværende på programmet, med ett unntak: Plenarforedraget omtaler en «produktiv krise». Selv om humaniorakrisen ikke figurerer i programmet, er det likevel grunn til å se nærmere på de antatte symptomene bak denne krisen.

Noen av symptomene kan vi lett avskrive som spesifikke for humaniora. Vi vet ikke om noen forskere som mener at forskningen får den finansieringen den fortjener. De fleste føler nok også at det blir færre faste stillinger generelt på universitetet, og i den grad det ikke er faktisk tilfelle, kan det skyldes at vi utdanner rekordmange doktorgradskandidater.

«Kanskje er et sentralt problem for humaniora at samfunnet ikke helt vet hva humaniora er for noe.»

AV TERJE LOHNDAL, NTNU
OG KNUT MELVÆR, Universitetet i Bergen

«Vi vet ikke om noen forskere som mener at forskningen får den finansieringen den fortjener.»

Det er nok andre fag som samfunnet heller ikke umiddelbart ser viktigheten av, for eksempel hvorfor det er viktig å forske på områder innenfor teoretisk algebra eller teoretisk fysikk, som ikke fører til konkrete anvendbare resultater.

I den grad studentene er late (noe vi betviler), er nok det i så fall et inntrykk som faglærere utenfor humaniora også måtte ha. Det er ikke noe empirisk belegg for å hevde at studenter på humanistiske fag er senere enn andre studenter, selv om noen undersøkelser viser at studenter innenfor humaniora bruker færre timer på universitetet. Gitt at mesteparten av humanistisk forskning ikke krever et laboratorium, er dette kanskje ikke så rart.

Hva, om noe, er spesifikt for humanioras utfordringer? Sviktende rekruttering er det eneste som står igjen blant de innledende punktene. Dette er vi tvilende til, selv om det finnes lite norsk statistikk på området som strekker seg over lang tid. Men i USA er det dokumentert at antallet uteksaminerte humaniorastudenter er

omtrent på samme nivå i dag som før boomen i 1970-årene.

De nye profesjonsutdanningene (les: lektorutdanningene) har også gjort mange humanistiske fag svært attraktive blant studenter. Det som derfor trolig har endret seg noe, er at dagens studenter er mer bevisste på hva de skal bruke utdanningen sin til. De studerer ikke bare for å tilegne seg kunnskap, men for å bli noe. Og der føler nok noen humanistiske fag at de kanskje sliter litt i motbakke, delvis fordi de ikke greier å synliggjøre tydelig nok hva man kan bli om man studerer de fagene.

Vår hypotese er at humaniorakrisen er et dekkord for utfordringer som ikke er egenartet for humaniora. Dermed blir selve krisebegrepet en måte å legge ansvaret på andre enn oss selv på. Dette ser vi også i den medisinen som har blitt foreskrevet i en rekke debattinnlegg de siste 30 årene: beredskapsfag, støttefag, bevisstgjøring, samfunnsrelevans, generasjonsskifte, begreps- og diskursendring, fusjon for økt robusthet. Det er åpenbart at denne medisinen ikke er unik for humaniora, tvert imot handler medisinen i like stor grad om grunnleggende spørsmål knyttet til universitetenes rolle i dagens samfunn.

Kanskje er et sentralt problem

for humaniora at samfunnet ikke helt vet hva humaniora er for noe, men antar at det er noe for seg selv. Studentene snakker ikke om at de studerer naturvitenskap eller humanvitenskap, de snakker om at de studerer fysikk, petroleumsteknologi, musikk, eller historie. Ansatte på universitetet blir i foredrag og kronikker sjelden presentert som «førsteamanuensis i naturvitenskap» eller «professor i humaniora». Selv nye begreper som «digitalt humaniora» gir lite mening utenfor konteksten av et konkret fag. Det er disiplinifaget som er referansepunktet, både internt og eksternt. Vi tror det er lite som skiller naturvitere og språkforskere når det kommer til motivasjon og driv etter å finne ny kunnskap.

Potensialet i humaniorabegrepet er at det kan uttrykke hva noen fagdisipliner har til felles: studiet av menneskets åndsliv. Men dette bygger på en forståelse av mennesket som er utdatert (paradoksal nok, også takket være humanistisk forskning). Natur og kultur henger sammen – fra menneskets påvirkning av klima til hvordan biologiske prosesser setter rammer for vår evne til å kommunisere. Det er kanskje på tide å gravlegge ideen om humaniora, og snakke om hvordan disiplinifagene kan møtes i de rare bygningene som av de fleste gjenkjennes som «universitetet».

Humaniorakrisen er død. Leve universitetet!

Forskerforum presiserer

I artikkelen «Tak over hodet» i Forskerforum 5/15, om forskernes kontorplasser, snek det seg inn en unøyaktighet. Vi skrev at «Universitetsbygningene på Karl Johans gate 47 i Oslo sentrum er Norges eldste universitetsbygninger.» Men universitetsarkitekt Christian Heinrich Grosch var tidligere ute enn som så, idet han tegnet Observatoriet som stod ferdig allerede i 1834. Takk til Oddbjørn Engvold, professor emeritus i astrofysikk, som påpekte dette for oss. (Red.)

Kvalitetsreformen får strykkarakter

Norske studenter er blant de dårligste i OECD-landene til å gjennomføre studier. Det viser Riksrevisjonens rapport som gir en knusende dom over kvalitetsreformen.

– Et av målene med reformen var å få flere studenter til å bli ferdig til normert tid, og dette viser at den har feilet, sier leder i Forskerforbundet Petter Aaslestad.

– Vi håper at rapporten kan gi den drahjelpen som trengs for at vitenskapelig ansatte får nok tid og ressurser til å gi en bedre oppfølging av studentene. Vi støtter Norsk studentorganisasjons forslag om insentiver for god undervisning. Men for å bruke mer tid til undervisning og oppfølging av et økt antall studenter, må det ansettes flere faste til å gjøre dette, avslutter Petter Aaslestad.

Undersøker akademisk frihet i Europa

En gruppe forskere ved Universitetet i Lincoln undersøker den akademiske friheten i Europa. Nå står Norge for tur, og alle vitenskapelig ansatte ved et universitet eller en høyskole oppfordres til å svare. Du finner lenke til spørreundersøkelsen på forskerforbundet.no/SAFE.

Resultatene fra Norge vil bli sammenlignet med resten av Europa. Målet er å bidra til debatt om akademisk frihet og finne gode løsninger på hvordan den kan ivaretas og samtidig medvirke til å etablere gode standarder internasjonalt.

Funn fra undersøkelsen vil presenteres på Forskerforbundets forskningspolitiske seminar 17. november 2015, som i sin helhet er viet problemstillinger knyttet til akademisk frihet.

Revidert budsjett: – Invester mer i bygg

Arbeidsledigheten innen bygg- og anleggsbransjen øker stadig samtidig som flere ønsker å studere. Rekordmange studenter trenger mer plass.

– Nå bør regjeringen slå to fluer i en smekk ved å investere mer enn foreslått i bygg i universitets- og høyskolesektoren, sier leder i Forskerforbundet Petter Aaslestad. Samtidig som arbeidsledigheten stiger opplever vi tidenes høyeste søkertall til høyere utdanning. Nærmere 128 000 personer har i vår søkt om å studere, viser tall fra Samordna opptak. Dette er om lag 8 000 flere enn i 2014 og en økning på nærmere 7 prosent bare på ett år.

– Det er flott at regjeringen har opprettet 24 nye studieplasser, men det er mye mer som må til for å møte behovene, sier Aaslestad. I tillegg til enda flere studieplasser og flere ansatte til å undervise må lokalene være gode nok, påpeker han.

Bekymret for internasjonal handelsavtale

I dokumenter fra de såkalte TISA-forhandlingene (Trade in Services Agreement) kommer det frem at Norge sammen med Colombia, New Zealand og Australia går inn for å innlemme utdanningstjenester i en ny internasjonal handelsavtale. Flere av de andre 50 WTO-landene som deltar i TISA-forhandlingene har gått imot forslaget.

Forskerforbundet, Utdanningsforbundet og Skolenes landsforbund er bekymret for utviklingen, og krever at Norge trekker sin støtte til det omstridte forslaget.

– Utdanning er ikke en handelsvare. Det bør være utdanningspolitiske og ikke handelspolitiske avveininger som skal styre utdanningssystemet, skriver lederne i de tre organisasjonene i brev til utenriksminister Børge Brende.

Nedgang i midlertidighet stopper opp

Nedgangen i antall midlertidig ansatte i universitets- og høyskolesektoren har stoppet opp, viser Tilstandsrapporten for høyere utdanning.

– Dette er et alvorlig varsel om at noe må gjøres. Regjeringen har sagt at den ønsker å få ned midlertidigheten. Nå etterlyser Forskerforbundet en plan for dette, sier leder i Forskerforbundet, Petter Aaslestad.

Mens det var en nedgang i midlertidigheten i akademia år for år frem til 2013, var det i 2014 ingen endring fra året før. Andelen er fortsatt på 16 prosent i akademia (snitt for alle institusjoner og stillingskategorier), mens andelen i norsk arbeidsliv totalt sett er på under 10 prosent.

Reallønnsvekst for statsansatte

Partene i det statlige tariffområdet ble i årets mellomoppgjør enige om en ramme på 2,7 prosent. – I dagens økonomiske situasjon var det bred enighet om å holde seg til en moderat linje. Likevel er det viktig å påpeke at alle i statlig sektor er sikret en reallønnsvekst og at man på årsbasis får mer enn det prosentvise tillegget på 0,19 prosent partene ble enige om, sier generalsekretær i Forskerforbundet Hilde Gunn Avløpp.

– Årsaken er at lønnsoverhenget i årets oppgjør utgjorde hele 2,1 prosent, i tillegg til at lønnsglidningen var på 0,5 prosent. Så selv om statlige ansatte kun får en generell lønnsøkning på 0,19 prosent fra 1. mai fra forhandlingene i år, er det i 2015 en reallønnsvekst for alle statlig ansatte, forklarer hun. På forskerforbundet.no/tariff finner du en forklaring på viktige ord og begreper brukt i lønnsforhandlingene.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet** er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet** har over 19 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannende.
- **Forskerforbundet** arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i september 2015:

- 1. september: Sektorseminar for tillitsvalgte ved «øvrige virksomheter»
 - 8.–9. september: Kurs i forhandlingsteknikk for tillitsvalgte
 - 16.–18. september: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte
 - 24.–25. september: Kurs i konflikthåndtering for tillitsvalgte
- Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

Vervekampanje

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i 2015 får vervepremie i form av et gavekort på 250 kroner. I tillegg er du med i trekningen av en Tivoli DAB-radio eller en Le Creuset jerngrøte. Første trekning gjennomføres per 30. juni 2015. Les mer på forskerforbundet.no/vervekampanje.

FORSKER FORBUNDET

Følg oss!

[facebook.com/forskerforbundet](https://www.facebook.com/forskerforbundet)
twitter.com/Forsker

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2013–2015: Petter Aaslestad, NTNU (leder), Annelise Brox Larsen, UiT – Norges arktiske universitet (nestleder), Liv Berit Augestad, NTNU, Stig Ove Hjelmvoll, Barents Naturgass, Jan Hongso, Folkehelseinstituttet, Toril Ivarsoy, Universitetet i Bergen, Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen, Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara), Åge Hultgren, Universitetet i Stavanger (2. vara), Ågot Aakra, NMBU (3. vara)

SEKRETARIATET: **Generalsekretær:** Hilde Gunn Avløpp. **Kommunikasjon:** informasjonsleder Unn Rognmo, kommunikasjonsrådgiver Camilla Moe Røisland. **Fagpolitisk avdeling:** avdelingssjef Bjørn T. Berg, spesialrådgiver Jon W. Iddeng, spesialrådgiver Kari Folkenborg. **Avdeling for lønns- og arbeidsvilkår:** forhandlingssjef Frank O. Anthun, seksjonsleder Jorunn Solgaard, spesialrådgiver Kjetil Mørk, spesialrådgiver Tanya Nymo, seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad, advokat Stine Nordgren Johannessen, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen, advokat Jannicke Ryun Sæther. **Organisasjonsavdelingen:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, organisasjonskonsulent Natasa Duric, organisasjonskonsulent Synne Freberg, organisasjonskonsulent Gerd Sandvik, organisasjonskonsulent Renate Storli. **Administrasjonsavdelingen:** administrasjonssjef Birgitte Olafsen, arkivleder Kristine K. Brox, IT-konsulent Inger Marie Højfeldt, seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen, økonomikonsulent Siri Johannessen, regnskapskonsulent Bjørn Jensen, regnskapssekretær Karin Haug, regnskapskonsulent Elisabeth Johansen, konsulent Linda Pettersson, førstesekretær Jamil Mohammad Ali, førstesekretær Hans Askildsen, konsulent Brit Helen Hesselberg, førstesekretær Ane Rinnaas, førstesekretær Tore Sandnes.

Høyere kvalitet i utdanning og forskning

AV
HILDE GUNN
AVLØYP
generalsekretær i
Forskerforbundet

Forskerforbundet var i Kirke- og undervisningskomiteen (KUF) på Stortinget til høring om strukturprosessene den 28. april, jf. Melding St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet*.

Forbundets gjennomgående poeng er at fusjoner og sammenslåing i seg selv ikke er en garanti for å nå målsettingen om økt kvalitet i høyere undervisning og forskning.

Forskerforbundet har sammen med Unio utdypet våre forslag for å bidra til målsettingen om økt kvalitet i høyere utdanning og forskning overfor KUF-komiteen. De viktigste tiltakene er flere ansatte for å sikre kvalitet og tid til undervisning og oppfølging av studenter, kompetanseløft for å sikre tilstrekkelig antall professor- og førstestillinger for å møte master-

utdanningskravet i lærerutdanningen fra 2017, utvikling av kriterier for å gjøre undervisning og utdanningsledelse meritterende, samt en helhetlig plan for investeringsbehovet i nybygg og oppgradering av eiendom i universitets- og høyskolesektoren. Og ikke minst: å øke attraktiviteten til lønns- og arbeidsforhold for å kunne konkurrere i et norsk og internasjonalt arbeidsmarked.

Vi har videre pekt på at de strukturelle kvalitetskriteriene som regjeringen legger til grunn for å følge opp institusjoner, gir systematisk høyere skår til forskningstunge institusjoner. Vi mener kriteriene må nyanseres og brukes med omhu for å kunne ivareta mangfoldet i universitets- og høyskolesektoren. Ingen av indikatorene måler for eksempel

«Fusjonsprosessene er tidkrevende og arbeidskrevende.»

av høyskoletilbudet kan blant annet måles ved at indikatorene fortolkes ut fra hvordan institusjonene er finansiert – det vil si at de måles ut fra deres utgangspunkt. Slike indikatorer bør utvikles og legges til grunn i det videre strukturarbeidet.

Hvorvidt større enheter gir gevinst i form av sparte administrasjonskostnader, er ikke gitt. Her foreligger det forskning som påpeker det motsatte – forholdet mellom antall vitenskapelig ansatte og ansatte i administrative og tekniske funksjoner følger en enkel formel som viser at for hver vitenskapelig nylutsetting øker de teknisk, administrative med 1,3. Realisme i effektiviseringsforventningen er absolutt verdt å ha med seg, og regjeringen bør i sin videre planlegging også ta høyde for en permanent økning av driftskostnadene for sammenslåtte universiteter og høyskoler.

Sist, men ikke minst, er fusjonsprosessene tidkrevende og arbeidskrevende for alle involverte parter, og de tar fokus og ressurser fra ordinære oppgaver. Når regjeringen ikke la frem beregninger for fusjonskostnadene i stortingsmeldingen, må det i det minste etableres en ordning der relevante fusjonskostnader registreres i den enkelte institusjon og kompenseres via SAKS-midler. Og avsetningen av SAKS-midler må suppleres for fusjonsprosesser innen instituttområdet – ikke beskjæres slik vi har sett i revidert budsjett for 2015.

Faste innlegg fra generalsekretær Hilde Gunn Avløyp, forhandlingssjef Frank O. Anthun, administrasjonssjef Birgitte Olafsen, avdelingssjef Bjørn T. Berg og organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Fusjoner har sin pris

AV
LIV BERIT
AUGUSTAD
medlem av
Forskerforbundets
hovedstyre

Lønn er viktig for våre medlemmer. For å sikre god kvalitet i utdanningssystemer, helse- og omsorgstjenester, velferdstjenester og offentlig forvaltning er det viktig at utdanning og kompetanse skal telle. Skal ansatte i staten levere effektive og gode tjenester, er vi avhengige av motiverte og kompetente arbeidstakere. Forskerforbundet må enda tydeligere markere at utdanning er viktig og skal telle for medlemmenes lønnsutvikling.

I årets lønnsoppgjør ble resultatet et likt prosentvist tillegg for alle ansatte i staten. Vel, egentlig et nulloppgjør, fordi resultatet omtrent blir usynlig på lønsslippen. Unio stat krevde også at det skulle gis en tilstrekkelig økonomisk ramme for omstillingene og strukturreformene som pågår i staten. I tillegg ble det presisert at

det er et mål å redusere lønnsgapet mellom utdanningsgrupper i statlig og privat sektor, men her kan jeg ikke se at vi fikk noe gjennomslag ved årets oppgjør.

Når høyskoler og universiteter skal fusjonere, er det blitt fokusert på lik tid til forskning. Ansatte på høyskolene ønsker seg bedre forskningsbetingelser. Det er et legitimt ønske, skriver leder av Forskerforbundet ved NTNU, Kristian Steinnes. En betingelse for at vi skal forske, er at vi har avsatt tid. Vi bør ha et system hvor det er rom for individuelle ønsker om tid til undervisning og til forskning. Dersom våre medlemmer ønsker mer sammenliknbar tid til forskning, er det vel også et spørsmål om like stillinger skal ha sammenliknbare lønninger.

Når ulike institusjoner blir fusjonert, kommer det fram at praksis for lønnsplassing og lønnsutvikling er ulik. En lektor, førstelektor eller førsteamanuensis på en høyskole har i mange tilfeller bedre lønn enn sammenliknbare ansatte på et universitet. Det kan virke som undervisning gir bedre lønnsuttelling enn forskning. I tillegg er det eksempler på at en postdoktor ved en høyskole kan ha fem lønnstrinn mer enn en postdoktor ved et universitet. Dette kan være avhengig av institusjonens praksis for å få ansatt dyktige medarbeidere.

Utdanning er viktig. Flere av våre medlemmer med doktorgrad ønsker å forbli i academia, men det kan være vanskelig å få faste vitenskapelige stillinger. Vi ser nå at flere med høyere utdanning blir ansatt i teknisk-administrative stillinger. Dette synes også å

«Det kan virke som undervisning gir bedre lønnsuttelling enn forskning.»

være en trend i Europa. Derfor må vi jobbe for at utdanning skal telle, arbeide for gode lønnsvilkår og bidra til at det finnes karriereveier for alle. Et spørsmål blir da om vi verdsetter utdanning godt nok ved lønnsplassing og lønnsutvikling for de ulike stillingskodene.

Lokallagene har representanter som bistår medlemmer i sitt daglige virke. Ved de forestående fusjonene skal ulike lokallag i Forskerforbundet slås sammen. Når geografiske avstander blir store, blir det viktig å ha dyktige «plasstillitsvalgte». Skal vi lykkes med å ivareta medvirkning og medbestemmelse på egen arbeidsplass, trenger vi en bevisst reorganisering av de lokale fagforeningene. Vi må få til et godt samarbeid som kan styrke det videre arbeidet med god lønnsutvikling for alle våre medlemmer.

Hva er tilstrekkelig med midler til å gjennomføre de ulike fusjonene og omstillingsprosessene? Våre medlemmer bør få sammenliknbare arbeidsbetingelser etter stilling, utdanning, erfaring og kompetanse. Dette er komplisert. I tillegg må lønningene på en institusjon til en viss grad harmoniseres etter gjennomførte fusjoner. Det er vel ikke tvil om at fusjoner vil ha økonomiske konsekvenser, og det vil ta tid før en eventuell gevinst kan hentes ut. Det er derfor et krav at fusjoner må fullfinansieres. Fusjoner har sin pris!

Om å møte staten

De som har tatt seg bryet med å lese i detalj protokollen fra årets mellomoppgjør i det statlige tariffområdet, har kunnet merke seg at på de fem dagene forhandlingsmøtene pågikk, var ikke mindre enn 97 personer til stede «på et eller flere møter». Det inkluderer Unios 19 representanter – hvorav fire medlemmer fra Forskerforbundet, innbefattet undertegnede som Unios forhandlingsleder. (Også Politiets Fellesforbund har fire medlemmer; Utdanningsforbundet har to; Presteforeningen, Akademikerforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Norsk Fysioterapeutforbund har ett medlem hver i utvalget. Resten av Unios delegasjon bestod av observatører fra mindre forbund og administrativt ansatte.)

Prosessene

Det høye antallet deltakere under forhandlingene sier noe om hvor omfattende forhandlingsinstituttet i staten er. For Forskerforbundets del startet arbeidet med årets mellomoppgjør med innspill fra våre lokallag, basert på analyser av lokale behov og vår overordnede lønnspolitiske strategi. Vårt hovedstyre fattet deretter vedtak om prioriteringer som så ble spilt inn til forhandlingsutvalget til Unio-stat. Tilsvarende prosesser foregikk (selvsagt) i de elleve andre forbundene som er tilknyttet Unio. På bakgrunn av de tolv innspillene, og under hensyntagen til ulikt offisielt tallmateriale, forfattet så forhandlingsutvalget Unios krav til oppgjøret. Dette ble presentert for staten under forhandlingenes åpningsmøte, der også de tre andre hovedsammenslutningene, Akademikerne, LO-stat og YS-stat, presenterte sine krav, basert på lignende prosesser som de Unio hadde vært igjennom.

Tiden

Forhandlingene foregikk – i hovedsak – som møter mellom de fire lederne av hovedsammenslutningene, med hver vår rådgiver, og staten, representert ved statens personaldirektør. For hver bevegelse, forstått som nye krav og nye tilbud, gikk vi fire tilbake til våre respektive utvalg og presenterte den endrede situasjonen. Diskusjonene i utvalget munnet ut i endrede krav eller tilbud som vi så tok med tilbake til nye runder med staten og de tre andre. Det ville være brudd på god skikk og bruk å gjengi faktiske detaljer fra disse forhandlingsrundene. Men det sier seg selv at de fire utvalgene ikke nødvendigvis responderte likt på de ulike nye forslagene, noe som resulterte i nye krav, motkrav, justeringer av ymse slag – og nye runder, før det hele ble dratt i land utpå morgenkvisten etter nesten ett døgn med sluttforhandlinger. Uavhengig av resultat: Veien er lang fra lokallagskrav til sluttresultat. Og kanskje har denne nøkterne gjennomgangen gitt et innblikk i det eiendommelige i at lønnsforhandlinger i staten ikke synes å være forenlig med å unngå nattarbeid? (Sluttresultatet er kommentert på våre hjemmesider.)

Direktøren

Vår kontakt med statens personaldirektør er ikke avgrenset til de årlige forhandlingene. En gang i måneden møtes de fire hovedsammenslutningslederne og statens personaldirektør, sjefen over alle sjefer for

AV PETTER AASLESTAD
leder i Forskerforbundet

«Uavhengig av resultat:
Veien er lang fra lokallagskrav
til sluttresultat.»

de cirka 140 000 statsansatte. I praksis er embetet en egen avdeling i Kommunal- og moderniseringsdepartementet, med en ekspedisjonssjef som personaldirektør. Statsråd Sanner har i det siste utredet statens arbeidsgiverfunksjon. Det ser foreløpig ikke ut som om det skal gjøres store endringer, men ulike statlige virksomheter har av og til gitt uttrykk for at staten som arbeidsgiver ikke alltid makter å respondere på de problemstillingene som erfares «der ute». Mitt inntrykk er for øvrig nærmest motsatt: Rektor- og direktørnivået i UH-sektoren er i for liten grad i direkte kontakt med statens personaldirektør, men overlater dette viktige arbeidet til sine mellomledere. Funksjonen som statlig personaldirektør bør videreutvikles gjennom dialog mellom oss som arbeidstakere, virksomhetslederne i staten og politisk ledelse i KMD. Unio – og Forskerforbundet – ser seg tjent med en sterk og tydelig statens personaldirektør som motpart i forhandlinger og som medspiller i å utvikle staten som en attraktiv arbeidsplass.

Postdoktor ved institutt for sosiologi og sosialt arbeid Fakultet for samfunnsvitenskap

Ref. nr. 76/15

Ved Universitetet i Agder er det ledig midlertidig 100 % stilling som postdoktor for en periode på 2 år. Stillingen er knyttet til Institutt for sosiologi og sosialt arbeid, Fakultet for samfunnsvitenskap. Arbeidssted er Kristiansand. Tiltredelse etter avtale.

Hensikten med stillingen er at den skal styrke forskningen på ett eller flere av instituttets forskningsområder, herunder forskning på oppvekst, utdanning, ulikhet, velferd og velferdstjenester.

Den som ansettes forventes å bidra til forskningen og publiseringen på instituttet. Søkere må levere prosjektskisse med plan

for gjennomføring av forskningsarbeidet og for publisering i løpet av postdoktorperioden. Prosjektskissen vil kunne ha betydning for vurderingen av søkerne.

Søkere må ha doktorgrad i sosialt arbeid, sosiologi eller annet relevant område, og bachelor eller mastergrad i sosialt arbeid, barnevern eller sosiologi. Doktorgraden må være avlagt i løpet av de siste fire årene, fortrinnsvis i løpet av de to siste årene eller doktorgradsavhandlingen må være innlevert til bedømmelse innen utløpet av søknadsfristen og godkjent innen eventuell tiltredelse i stillingen. Dokumentert publisering ut over doktorgradsavhandlingen og erfaring fra eksternt finansiert

forsknings- og utviklingsarbeid (søknadsarbeid og gjennomføring) vil telle positivt.

Samarbeidsevner og personlig egnethet vektlegges. Ved rangering av søkerne vil det også legges vekt på søkerens kompetanse og spesialisering i forhold til instituttets behov. Søkere må beherske norsk språk, alternativt et skandinavisk språk, både skriftlig og muntlig.

Søknadsfrist: 10. august 2015.

For mer informasjon om stillingen, kontakt anne.halvorsen@uia.no eller se www.uia.no/stilling

Bioforsk søker:

Jordforsker

På grunn av en jevnt økende oppdragsmengde innen jordfaglig miljøforskning og rådgivning, skal vi tilsette en ny forsker. Vitige arbeidsoppgaver vil være knyttet til prosjekter relatert til jordsmonn. Vi har også behov for å styrke kompetanse på oppdrag innen grunnundersøkelser av jord i forbindelse med grunnforurensning og rensing av vann basert på jord som rensemiddel. Oppgaver innebærer undersøkelser i felt med prøvetaking og rapportering.

Arbeidssted: Bioforsk Miljø på Ås.

For fullstendig utlysningstekst og elektronisk søknadsskjema, se www.bioforsk.no, under ledige stillinger.

Søknadsfrist: 15. juni 2015

Bioforsk er et landsdekkende forskningsinstitutt med hovedfokus på trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning. Instituttet vektlegger en langsiktig ressursforvaltning, internasjonalisering og bred kontakt med brukere og kunder. Bioforsk er tilstede i alle landsdeler med om lag 460 medarbeidere.

HER BEGYNNER NORGES FRAMTID

Universitetet i Stavanger (UiS) har om lag 10.100 studenter og 1.400 ansatte. Universitetet ligger i Norges 3. største byregion, med et dynamisk arbeidsmarked og spennende kultur- og fritidsaktiviteter. Vi er eneste norske medlem i European Consortium of Innovative Universities. Universitetet har store ambisjoner. Vi skal være en drivkraft i regionens kunnskapsutvikling og et internasjonalt forskningsuniversitet med vekt på nyskaping og innovasjon. Sammen med våre ansatte og studenter vil vi løfte blikket, og våge å tenke stort og nytt. Vi trenger nå nye medarbeidere som ønsker å utfordre det velkjente og utforske det ukjente.

Instituttleder ved Institutt for konstruksjonsteknikk og materialteknologi

Institutt for konstruksjonsteknikk og materialteknologi, som er en del av Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet, søker ny leder.

**Utforsk jobbmulighetene
på www.uis.no**

UTFORDRER. UTFORSKER.

